

Američka predsjednička kampanja 2016. u hrvatskim dnevnim novinama

Jerković Bjelajac, Terezija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:597550>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Terezija Jerković Bjelajac

AMERIČKA PREDsjednička KAMPANJA 2016.
U HRVATSKIM DNEVNIM NOVINAMA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

AMERIČKA PREDsjednička KAMPANJA 2016.
U HRVATSKIM DNEVNIM NOVINAMA

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr. sc. Dunja Majstorović
Studentica: Terezija Jerković Bjelajac

Zagreb

rujan, 2018.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad Američka predsjednička kampanja u hrvatskim dnevnim novinama, koji sam predala na ocjenu mentorici dr. sc. Dunji Majstorović, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kratka povijest Sjedinjenih Američkih Država	3
2.1. Stvaranje Novoga svijeta.....	3
2.2. Nastanak Deklaracije neovisnosti	5
2.3. Na putu prema demokraciji	7
3. Stranački sustav Sjedinjenih Američkih Država	11
3.1. Institucija američkog predsjednika.....	16
3.2. Evolucija predsjednika	20
4. Uloga medija u izboru američkog predsjednika.....	21
4.1. Najkontroverznija američka kampanja do sada.....	23
5. Istraživanje	27
5.1. Cilj i hipoteze istraživanja.....	27
5.2. Metoda istraživanja	27
5.3. Matrica	29
6. Rezultati i rasprava.....	31
7. Zaključak.....	43
8. Literatura	45
9. Sažetak	49

Popis ilustracija

<i>Graf 1: Rezultati analize prema vrsti novinskih tekstova u Jutarnjem listu i Večernjem listu</i>	31
<i>Graf 2: Grafička opremljenost članka fotografijom ili grafom u analiziranim tekstovima</i>	32
<i>Graf 3: Vrste naslova analiziranih tekstova prema intoniranosti</i>	33
<i>Graf 4: Rezultati analize izjava (tko ih je uputio kome) u naslovima tekstova</i>	33
<i>Graf 5: Prikaz glavnih subjekata u analiziranim tekstovima</i>	35
<i>Graf 6: Prikaz koliko su se tekstovi fokusirali na kampanju dok su o njoj izvještavali</i>	35
<i>Graf 7: Rezultati analize mjesta gdje je snimljena fotografija kandidata ili ostalih aktera u tekstu</i>	36
<i>Graf 8: Rezultati analize učestalosti prikazivanja kandidata i ostalih aktera na fotografijama u tekstovima</i>	36
<i>Graf 9: Rezultati analize načina potpisivanja autora u tekstovima</i>	38
<i>Graf 10: Prikaz koliko su se i jesu li se uopće spominjali različiti izvori u tekstovima</i>	39
<i>Graf 11: Rezultati analize kritičke intoniranosti u tekstovima</i>	39

1. Uvod

Svake četiri godine, građani Sjedinjenih Američkih Država imaju mogućnost direktno sudjelovati u izboru predsjednika države, a su svakoj izbornoj sezoni jedan pobjednik ili pobjednica ima čast služiti svojoj državi s najvišeg radnog mjesta u državi. Doseći ovako značajan status zahtijeva vojsku predanih „igrača“, a američke predsjedničke kampanje su jedinstvene na svijetu.

Izborne kampanje za mjesto novog POTUS¹-a obilježene su napasnim zauzimanjem medijskog prostora u kojem se brojni kandidati osvrću na pitanja svakodnevnice politike i bore se za željeno mjesto na izbornom listiću.

Veliku ulogu u izboru američkog predsjednika imaju i mediji, čiji se utjecaj počeo jačati pojavom masovnih medija. U toj novoj medijskoj eri, različite se platforme koriste za promociju kandidata, ali i manipulaciju birača kroz različite taktike, iznošenje informacija i davanja izjava o suparničkim kandidatima.

Shodno tome, u ovom će se radu istraživati medijski utjecaj koji je američka predsjednička kampanja imala u hrvatskim dnevnim novinama *Jutarnjem listu* i *Večernjem listu*. Analizom sadržaja pokušat će se ustvrditi koliki su prostor hrvatski tiskani mediji dali kandidatima Donaldu Trumpu i Hillary Clinton te kako su izvještavali o njima.

Počevši od rane povijesti Sjedinjenih Američkih Država, prikazat će se razvoj američke nacije, načini legislative kojom su pokušali urediti novostvoreno društvo i državu, a kasnije i instituciju predsjednika. Od prvog američkog predsjednika, Georgea Washingtona, sve do aktualnog, i dosada najkontroverznijeg, predsjednika Donalda Trumpa, dat će se pregled važnijih predsjedničkih ličnosti u određenim povijesnim segmentima i različitim društvenim situacijama koje su dolazile protokom vremena i razvojem društva.

Naglasak će biti i na strankama u SAD-u, tj. dvostranačkom sustavu u kojem se natječu dvije vrlo slične stranke, Demokratska i Republikanska, koje formalno nemaju članove, ideologiju niti stranačke ustave, a izmjenjuju vlast na američkom teritoriju zadnjih 200 godina.

Kampanja 2016. imala je veliki odjek u medijima, a obilježile su je brojne kontroverze vezane za oba kandidata. Pobjeda Trumpa u izbornoj kolekciji šokirala je javnost, a njegovo predsjednikovanje od samog početka obilježeno je protestima diljem zemlje zbog vulgarnih,

¹ Akronim titule predsjednika SAD-a (eng. „*President of the United States*“)

rasističkih i ksenofobnih javnih ispada te drastičnih legislativnih odluka. S druge strane, Hillary Clinton, bivša prva dama i 67. državna tajnica SAD-a izgubila je skoro sigurnu pobjedu, bez obzira na svoje liberalne stavove i većinske potpore glasača.

Ovim će se radom istražiti je li prevlast u samoj prisutnosti u medijima, bila ona negativna ili pozitivna, ide na ruku predsjedničkom kandidatu te može li ju on dobiti i nimalo uzornim ponašanjem pred očima javnosti te je li upravo takvo ponašanje taktika kojom se zadobivaju glasovi za mjesto predsjednika.

Kako se savezna republika SAD sastoji od 50 saveznih država, koje imaju lokalnu autonomiju u skladu s federalnim sustavom, američki je politički sustav zasigurno drugačiji od svih drugih (makar se radi o demokratskom, predsjedničkom sustavu) zbog svoje jedinstvene povijesti pa moramo prvo razumjeti kako je on nastao da bi se razumjele i tendencije koje nastaju u njemu.

2. Kratka povijest Sjedinjenih Američkih Država

Uzimajući u obzir da je naseljavanje američkog teritorija krenulo tek s dolaskom prvih britanskih kolonija, u 16. stoljeću², može se reći da je povijest američkog kontinenta relativno mlada, ali zbog događaja koji će slijediti, i vrlo bogata.

2.1. Stvaranje Novoga svijeta³

Prvih 150 godina od početka naseljavanja američkog kontinenta nije pretjerano opterećivalo engleskog kralja i Parlament, niti su pokazivali interes za sudjelovanje u vladanju kolonijama. Smatrali su ih tek produženjem engleskog tržišta za uvoz proizvoda i opskrbu prirodnim dobrima iz Novog svijeta. Prvih par pokušaja naseljavanja bili su neuspješni zbog neprijateljski raspoloženih domorodaca, teško obradivog tla i životnih uvjeta općenito, sve do 1620., kada je osnovana kolonija Nova Engleska (eng. *New England*). (Ragone, 2004: 3)

Iako se još radilo o „probnoj verziji“ kolonija, doseljenici, puritanci⁴ koji su prešli Atlantski ocean u glasovitom brodu *Mayflower* i smjestili se na prostoru današnjeg Plymoutha u saveznoj državi Massachusetts, prije dolaska na tlo potpisali su poseban ugovor kojim su ustanovili uređenje buduće kolonije. Izabrano je civilno političko tijelo (kako je kasnije nazvano) koje će određivati zakone, propise i dužnosti kad se iskrcaju na odredište (Draganić, 2005: 89). „Taj ugovor (nazvan *Mayflower Compact*), u početku nije izazivao posebno zanimanje, sve do Američke revolucije, dok ga predsjednik SAD-a John Quincy Adams 1802. nije istaknuo kao jedini primjer pozitivnog originalnog socijalnog ugovora u ljudskoj povijesti, kao jedini pravni izvor za uspostavu vladavine, pa je otada smatran temeljnim kamenom američke demokracije.“⁵

Britanski su doseljenici uživali veliku razinu autonomije i lokalne uprave, što je odgovaralo i britanskoj monarhiji s druge strane Atlantika. Prekid ove „harmonije“ uzrokovao je

² Kada govorimo o počecima američkog naroda, moramo znati da se to referira na povijest britanskih doseljenika koji su se smjestili na američki teritorij. Neki od njih prebjegli su s prostora Europe od opresije Engleske crkve, dok su drugi tražili novi početak, avanturu ili pak načine zarade u novootkrivenom svijetu. Najranije takvo naselje datira iz 1580ih, na otoku Roanoke u Sjevernoj Karolini koje je osnovao Sir Walter Raleigh. (Ragone, 2004: 2)

³ Drugi naziv za prostor američkog kontinenta. Ovako ju je nazvao sam Kristofor Kolumbo u 15. stoljeću, koji je tada mislio da govori o Indiji kročivši po prvi puta na prostor Srednje Amerike. „Novi svijet“ predstavljao je onaj u kojem su živjeli ljudi čiji se jezik, običaji pa čak i vanjski izgled u mnogome razlikovao od svega što su Europljani dotada poznavali (Banjeglav, 2013: 27)

⁴ Vjerski separatisti, pripadnici reformnog pokreta unutar engl. protestantizma; već od 1560. provode reforme s ciljem da stvore čistu reformnu Crkvu po uzoru na kalviniste, odbacujući sve katoličke elemente i umjesto episkopalne hijerarhije Anglikanske crkve uvode kalvinističko prezbiterijanstvo. Prema: „puritanci“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, <http://proleksis.lzmk.hr/43007/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁵ Ibid.

Sedmogodišnji rat⁶, koji je ispraznio državnu blagajnu, iako je Britanija iz njega izašla kao pobjednik. (Ragone, 2004: 4)

Također, tada svoju vladavinu započinje novi kralj George III. (1760) koji, pazeći da ne uđe u izravan sukob s Parlamentom, raznim povlasticama i mitom stvara novu „stranku“, parlamentarnu većinu koja će mu omogućiti osobnu vladavinu preko poslušnih ministara. „Imperij se sada značajno proširio (gotovo dvostruko), troškovi upravljanja i obrane imperija višestruko su narasli, ali su ostali i dugovi nakon Sedmogodišnjeg rata. Kralj ima potpunu potporu Parlamenta da ove troškove prebaci na kolonije, te da ih svede na onu funkciju koju bi, prema tada vladajućoj merkantilističkoj ekonomskoj politici, trebale imati: da budu podređene industrijskom i ekonomskom rastu matice Engleske. Doba „zdravog nemara“ kao kolonijalne politike završilo je. Američke kolonije sa svojom širokom samoupravom nalaze se u statusu de facto nezavisnosti. Nova politika kralja i parlamenta, s novim političkim i ekonomskim ciljevima, odvest će ih i do potpunoga političkog i državnog odvajanja od Engleske.“ (Bratulić, 2007: 30)

Bankrot je Kraljevstvo pokušalo riješiti oporezivanjem kolonija, po prvi puta otkad su počela naseljavanja nizom represivnih zakona: Zakonom o prihodima, poznatijem kao Zakon o šećeru (eng. *Sugar Act*) iz 1764.⁷, Zakonom o smještaju⁸ (eng. *Quartering Act*) i kontroverznim Zakonom o biljezima⁹ (eng. *Postal Act*), od kojih su oba iz 1765. te programom Townshed¹⁰ (eng. *Townshed Act*) iz 1767. godine (Ragone, 2004: 3). „S gledišta naseljenika, posrijedi je bila čista fiskalna mjera koja je koristila isključivo matici. Represivna promjena britanske politike prema kolonistima imala je dramatične posljedice na unutarnju strukturu vladavine u kolonijama.” (Hartmann, 2006: 85).

⁶ Nazvan još Pomeranski ili Francusko – indijski rat, odvijao se 1754. i 1756-1763., a sukobljene su strane bile Velika Britanija, britanske kolonije u Sjevernoj Americi, Pruska i Hannover protiv Francuske (i Nove Francuske (Kanade)), Austrije, Rusije, Švedske i Saske. Španjolska i Portugal poslije su uvučeni u sukob, a vojska neutralne Nizozemske napadnuta je u Indiji. Austrijska carica Marija Terezija je u periodu nakon rata za austrijsko nasljeđe htjela povratiti pokrajinu Šleziju od pruskog kralja Fridrika II. koju je izgubila u tom ratu. Protiv Pruske i Engleske, koja je stala na njenu stranu, stvorena je velika koalicija u kojoj su bili Austrija, Francuska, Rusija, Saska, Švedska i Poljska. Prema: „Sedmogodišnji rat“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=5514> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁷ Bio je prvi zakon donesen s ciljem ubiranja prihoda, a ne reguliranja trgovine (Bratulić, 2007: 31)

⁸ Nametnuo je kolonistima obvezu smještaja i opskrbe britanske vojske (Bratulić, 2007: 32)

⁹ Uveo obvezu lijepljena biljega na sve brodske, trgovačke i pravne dokumente. Biljezi su se morali lijepiti i na novine i ostale tiskovine, a također su pogođeni i gostioničari: biljezima su opterećene dozvole za trgovinu alkoholnim pićima, kocke, igraće karte. Iako je opteretio gotovo sve slojeve društva u kolonijama, ovaj porez najjače je pogodio one koji su imali najveći utjecaj na javno mnijenje u kolonijama. Uz to, biljezi su bili vrlo vidljiv porez. (Ibid.)

¹⁰ Tadašnji britanski ministar financija Charles Townshed odlučuje se na proširenje carinske liste robe na koju se plaća carina prilikom uvoza u američke kolonije. Ove proširene carine pratile su nove, pojačane mjere kontrole njihova prikupljanja. (Bratulić, 2007: 33)

Kolonisti su bili osviješteni o pravima britanskih podanika koja je parlament izborio u Londonu u ustavnim sukobima s krunom u 17. stoljeću, u koje se ubrajalo i pravo na zaštitu od zahvata države u vlasništvo, a koja nisu legitimirali izabrani predstavnici vlasnika. Vođeni sloganom „No taxation without representation“ (nema poreza bez suglasnosti parlamentarnih predstavnika oporezovanih) (Hartmann, 2006: 85), kolonisti su poreze doživjeli izrabljivačkim, a to je dovelo do niza prosvjeda i bojkota britanskih dobara koja su stizala u kolonije i glasovite Bostonske čajanke (Ragone, 2004: 3).

Nakon prvih izrabljivačkih zakona i trogodišnjeg „zatišja“, 1773. godine ponovno je izbila kriza. Britanska je vlada nametnula kolonistima Zakon o čaju (eng. *Tea Act*), kojim su htjeli ostvariti monopol na izravnu prodaju čaja američkim potrošačima, ukinute su izvozne carine na čaj, ali je uveden nizak porez. Zakon je imao i drugu svrhu. Naime, znajući privrženost kolonista čaju, britanska je vlada očekivala je da će oni, zbog značajno snižene cijene, prihvatiti i porez na čaj. Time bi se zasnovao presedan – kolonisti bi prihvatili porezni zakon koji je donio britanski Parlament. „Međutim, ta namjera bila je očita i američkim kolonistima: rasprava o porezima i pravu kolonija odnosno britanskog parlamenta trajala je već godinama, a načelo da nema oporezivanja bez predstavništva već je potpuno prihvaćeno u američkom društvu. Kolonisti se tada nisu zaustavili samo na bojkotu engleskoga čaja“. (Bratulić, 2007: 35)

Predvečer, 16. prosinca 1773. godine, u bostonskoj luci, grupa patriota pod nazivom Sinovi slobode (eng. *Sons of Liberty*), prerušenih u Indijance plemena Mohawk, popela se na tri britanska broda koja su prevozila čaj i pobacale 342 kutije čaja (oko 45 tona) u more (Bratulić, 2007: 35-36). Ovaj događaj nazvan je Bostonskom čajankom, a vlada se po prvi puta umiješala kako bi demonstrirala svoj autoritet (Hartmann, 2006: 85). Kralj George III. bostonsku je luku stavio u karantenu te preuzeo kontrolu nad upravom grada. Ovakav otvoreni otpor Britaniji proširio se i na ostale kolonije, što je eskaliralo u rat protiv kolonijalne vlasti, koji nije bio u prvobitnom planu (Ragone, 2004: 3-4).

2.2. Nastanak Deklaracije neovisnosti

Tadašnjih trinaest kolonija (Virginija, Massachusetts, New Hampshire, Maryland, Connecticut, Rhode Island, North Carolina, South Carolina, New York, Delaware, New Jersey, Pennsylvania i Georgija) bile su pod upravom guvernera, nositeljima najviših državnih vlasti u kolonijama, koje je imenovao kralj. Obično su pripadali uglednim i bogatijim obiteljima u kolonijama, što znači da nisu bili strani, britanski činovnici. Oni su djelovali kroz dogovore sa skupštinama, kopijama londonskog parlamenta, koje su se sastojale od dva doma, pri čemu je jednog

imenovao guverner, a drugog stanovnici kolonija. Birati su mogli samo oni stanovnici koji su imali propisani minimalni imutak. Samouprava je u kolonijama bila znatna; kolonijalne su skupštine u okviru britanskih zakona mogle donositi vlastite za područje svoje nadležnosti, koji su zatim bili proglašavani valjanima uz suglasnost guvernera. Sustav samouprave kolonija imao je oligarhijske¹¹ crte, a jak položaj guvernera, slično kao položaj monarha u matici (Britaniji), bio je ograničen konvencijama. (Hartmann, 2006: 84–85)

Velike promjene u privrednim odnosima koje su slijedile nakon nametanja poreza i smanjenjem razine samouprave kolonija, alarmirale su kolonije, koje su se ujedinile u Prvom kontinentalnom kongresu u Philadelphiji 4. rujna 1774. godine. (Ragone, 2004: 4)

Politički vođe pobunjenih kolonija, delegati iz dvanaest kolonija (Georgija nije sudjelovala) kojih je sveukupno bilo 56, raspravljali su na Kongresu o različitim prijedlozima otpora, a nisu znali da će time pokrenuti borbu za neovisnost i revoluciju. U prvom planu bili su bojkot engleske robe „preko prijedloga da se usvoji zaključak da su kolonije s Engleskom vezane samo krunom te zahtjev da se usvoji deklaracija o pravima.” (Bratulić, 2007: 36)

Kongres je poslao zamolnicu kralju u kojoj nije osporeno pravo Parlamenta da donosi zakone o trgovini i za kolonije; osnovano je Kontinentalno udruženje, kojem je cilj bio provoditi planove bojkota.¹²

„Izaslanici su ovlastili svaki okrug ili grad da u tu svrhu izabere odbor za sigurnost. Kongres je zatim usvojio odluke kojima je odobrena priprema obrane od mogućeg napada britanske vojske u Bostonu.“¹³

Na kraju, odlučeno je da će se Kongres ponovno okupiti u proljeće sljedeće godine, iz čega se može zaključiti da su izaslanici doživljavali Kongres kao stalno tijelo”, a dobar dio izaslanika nadao se da će ekonomskim pritiskom postići svoje ciljeve.¹⁴

Kada su se ponovno okupili na Drugom kontinentalnom kongresu u proljeću, 10. svibnja 1775. godine, borba kolonista s britanskom vojskom već je otpočela. Članovi Kongresa odlučili su

¹¹ Politički poredak u kojem vlast drži mala skupina ljudi. U najširem smislu oligarhija je svaka vladavina manjine, a izraz se, uglavnom, rabi s negativnim vrijednosnim predznakom za režime u kojima je manjina uzurpirala vlast i raspolaže njome na temelju ekonomske ili vojne moći. Kod Aristotela oligarhija, kao izrođivanje aristokracije, vladavina je malobrojnih bogataša u vlastitu korist. Prema: „oligarhija“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45026> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

posljednji put pokušati riješiti problem mirnim putem: poslali su kralju „Peticiju maslinove grančice“ (eng. *Olive Branch Petition*), kojom se htjela izraziti nada za ponovnim ujedinjenjem kolonija i Velike Britanije). Kada je ta peticija odbijena, nestali su i zadnji razlozi vjernosti britanskoj kruni. “Na samom početku rada Drugog kontinentalnog kongresa još se ne postavlja pitanje neovisnosti kolonija”, a i oni izaslanici koji su pobornici neovisnosti nisu smatrali odgovarajućim javno istupiti s takvim programom. (Bratulić, 2007: 37)

Kongres je tadašnjeg bogatog i utjecajnog posjednika plantaža, Georgea Washingtona, kasnije i prvog američkog predsjednika, postavio kao vrhovnog zapovjednika Kontinentalne vojske u onome što će postati Sjevernoamerički rat za neovisnost, jer tada još nije bilo formalne objave rata Britaniji. (Ragone, 2004: 4)

U proljeće sljedeće godine, 1776., poznatije i kao godine neovisnosti, Drugi kontinentalni kongres formalno je objavio neovisnost od Velike Britanije i time je nastalo trinaest neovisnih država. Tada još mladom delegatu koji je predstavljao Virginiju i kasnije trećem američkom predsjedniku, Thomasu Jeffersonu, prepušten je zadatak skiciranja dokumenta kojim će države proglasiti neovisnost, a koji je predstavio Kongresu kasnije te godine, u lipnju. Kongres je zatim, nakon debate i revizije Jeffersonova dokumenta, prihvatio Deklaraciju neovisnosti i time napravio korak koji će se pamtiiti kao povijesna prekretnica američke povijesti. (Ragone, 2004: 5)

2.3. Na putu prema demokraciji

Deklaracija neovisnosti donijela je nekoliko noviteta u kolonije. Predstavila je novi način vladavine s naglaskom da su svi ljudi jednaki i imaju neosporna prava te se njima može vladati samo ako oni pristanu na to, iz čega se mogu iščitati natruhe demokracije u nadolazećem načinu vladanja (Ragone, 2004: 5). Čak je i zahtijevala pravo na neposlušnost ako vlast ne poštuje život, slobodu i vlasništvo svojih građana (Hartmann, 2006: 86).

Hartmann je naziva revolucionarnim aktom jer je obilježila prvi korak prema samostalnom ustavnom poretku američkih država. Iako su starije kolonijalne skupštine u načelu zadržane, gornji su se domovi ubuduće morali birati. (2006: 86)

Deklaracija o neovisnosti formalno je i objavila rat Velikoj Britaniji, ali kralj i Parlament nisu marili za to misleći kako je nemoguće da jedna tako neorganizirana vojska farmera i seljaka može pobijediti tada najjaču svjetsku vojnu silu. U početku je vojska američkih kolonista trpjela velike gubitke, ali su bili motivirani revolucionarnim duhom. Uz uspješno vodstvo Georgea

Washingtona, rat za neovisnost je završio s pobjedom američke vojske nakon šest dugih godina. (Ragone, 2004: 6)

Nakon što su proglasili i izborili se za svoju neovisnost, građani neovisnih kolonija morali su satkati novi ustav kojim će se voditi u daljnjoj vladavini. Prvo su se ujedinili oko „Članaka o konfederaciji“ (eng. *Articles of Confederation*), kojeg Hartmann naziva „labavo međunarodnopravno udruženje, tj. više savez država nego saveznu državu“. (2006: 86)

Ovaj prvi ustav ratificiran je 1781. godine, ali nije zadovoljavao potrebe novog ustroja vladavine: nije bilo jedinstvenih zakona po pitanju trgovine i prometa, niti zajedničke valute. Prijetnja novonastalim neovisnim državama je i dalje dolazila izvana; britanska je sila ugrožavala konfederaciju¹⁵ u Kanadi i na moru, a unutar zemlje vodile su se bitke s Indijancima, koji su se opirali dolasku naseljenika na njihov plemenski teritorij. Kako su se prekinule i sve trgovačke veze s Britanijom, stvaranje unutarameričkog privrednog prostora bila je hitna potreba. Bilo je jasno da državama treba novi ustav pa su zakonodavna tijela država sazvala ustavnu konvenciju u Philadelphiji (eng. *Philadelphia Convention*) 1787. godine. (Hartmann, 2006: 86)

Novi se nacrt oslanjao podosta na prethodni ustav. Zakonodavno tijelo trebalo se sastojati od dva doma, dok je izvršnu vlast trebala obavljati jedna osoba. Za vrijeme stvaranja nacрта Ustava, dogodila se podjela među delegatima zbog značajnijih prijedora oko prava država i saveza država. Delegati država koje su imali brojnije stanovništvo podupirali su plan delegata države Virginije (*Virginia Plan*), koji je predlagao da države budu predstavljene u zakonodavnom tijelu u skladu s veličinom svog stanovništva. One države s manjim brojem stanovništva¹⁶ stale su iza prijedloga države New Jersey (*New Jersey Plan*) prema kojem su sve države trebale biti jednako predstavljene. Zbog ove su podijeljenosti delegati skovali ono što će se kasnije nazvati „veliki kompromis“ (*Great Compromise*) koji je predložio sljedeći ustroj konfederacije koji se održao i do danas: savezno zakonodavno tijelo sastojalo se od dva doma, Predstavničkog (eng. *House of Representatives*), u kojem su države predstavljene sukladno broju svojih stanovnika te Senat (eng. *Senate*) koji se sastoji od po dva predstavnika svake države, koje je pak birao

¹⁵ Konfederacija je savez više samostalnih država nastao sklapanjem međunarodnog ugovora, za razliku od federacije kao savezne države. Prema: „konfederacija“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, <http://proleksis.lzmk.hr/32086/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

¹⁶ Zanimljivo je to da su se pri brojanju stanovnika, robovi smatrali kao tri petine jedne slobodne osobe (Ragone, 2004: 11)

gornji dom zakonodavnog tijela države. Odluke su se donosile jednostavnom većinom što znači da su sve države morale pokoriti volji većine, ako su suprotno glasovale. (Hartmann, 2006: 87)

Ovlasti, kako konfederacije, tako i pojedinih država, većim su dijelom bile točno opisane, a manjim dijelom napisane pa im je kasnije trebalo dodatno objašnjavanje. Sve one nadležnosti koje nisu bile prenesene na konfederaciju ostale su državama, a konfederacija se bavila pitanjem vanjske politike, obrane, valute i vanjske trgovine, ali je uređivala i trgovinu među državama. Savezno pravo i sporove rješavali su savezni sudovi. Dogovoreno je da se uvede republikanski oblik države s predsjednikom na vrhu kojeg bira narod (Hartmann, 2006: 87), iako je i to našilo na probleme jer su mnogi bili protiv toga da se on bira od strane stanovnika, koje su oni na višim položajima smatrali nedovoljno educiranima i neinformiranima. Kako bi se riješio ovaj problem, delegati su osnovali izborni kolegij (eng. *Electoral College*) koji se sastojao od izbornika (eng. *electors*), a koji su odlučivali prema izbornom pravu pojedine države. Broj tih izbornika odgovarao je broju njezinih predstavnika u oba doma Kongresa (Ragone, 2004: 11).

Pri oblikovanju institucije predsjednika, koristili su se ustavi trinaest država, a oni su bili oblikovani pod utjecajem britanskog gledanja na guvernere kao vremenski ograničene izborne monarhe. Na kraju su se delegati usuglasili oko toga da mandat članova Predstavničkog doma traje dvoje godine, članova Senata šest godina, a predsjednika četiri godine (Hartmann, 2006: 87). Američki je Ustav (eng. *The Constitution*) tako postao najstariji pisani ustav na svijetu koji se i dalje koristi, a ujedno je i najkraći sa otprilike 7 000 riječi (Ragone, 2004: 11). Kako bi uvijek bio aktualan, Ustav se morao nadograđivati propisima. Svaka promjena unutar Ustava zahtijeva složenu proceduru koja iziskuje širok konsenzus, a najmanje se dvotrećinska većina u oba doma Kongresa mora složiti s njome. Zatim se ona odobrava od strane zakonodavnih tijela ili specijalnih ustavnih konvencija u određenom roku. Sve dopune ili članci (*Amendments*) dodaju se na originalni tekst iz 1787., a prvih deset članaka ili amandmana stekli su pravnu snagu već 1791. Do danas je samo 27 promijenjenih članaka stupilo na snagu (Hartmann, 2006: 87-88).

Prvih deset izmjena i dopuna na Ustav, tada već američke federacije¹⁷ nazvano je Povelja o pravima (eng. *Bill of Rights*), koja jamče temeljna demokratska prava u Sjedinjenim Američkim

¹⁷ SAD su do 1789. bile konfederacija, a od 1789. federacija, odnosno federalna republika. Od toga doba riječ federacija počinje obilježavati čvršći savez među državama članicama. Od 1781. do 1788. SAD su na nacionalnom planu bile labava konfederacija, formalni okvir koji se nalazio u dokumentu sa značajkama međudržavnog ugovora (*Articles of Confederation*, 1781). Nakon odcjepljenja nekoliko južnih država 1861., te su se odcijepljene države nazvale Konfederalne Države Amerike (*Confederate States of America*). Građanski rat između Sjevera i Juga bio je zapravo rat između konfederacije i federacije. Prema: „konfederacija“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://proleksis.lzmk.hr/32086/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Državama. Ona je obuhvatila prava i slobodu govora (čak i protiv vladajućih), izražavanja, religije, novinarsko izvještavanje, sve što simbolizira temeljnu ideju na kojoj su se rodile SAD – slobodu. Povelja o pravima stvorena je kao repozitorij temeljnih ljudskih prava. (Ragone, 2004: 23)

Jedan od poznatih amandmana je i trinaesti, koji je nastao nakon Američkog građanskog rata i koji je formalno oslobodio sve robove i robovlasničke strukture na američkom prostoru. Robovima su omogućena prava koja su imala i svi drugi, slobodni građani¹⁸. Godine 1870. na Ustav je dodan petnaesti amandman, koji je propisao pravo na biranje svih građana SAD-a bez obzira na rasu, boju kože ili prošli status roba. Valja spomenuti i šesnaesti amandman, kojim se 1913. godine dala ovlast Kongresu da uzima porez na dohodak. (Ragone, 2004: 32)

Ovaj prijelaz iz oligarhijske pravne države u demokraciju omogućilo je, uz brojne promjene u legislativi i formalnim propisivanjem temeljnih ljudskih prava u Ustavu, oblikovanje biračkog prava za izbore saveznih tijela, koje je prepušteno pojedinim državama. U početku su se države borile da to biračko pravo zapadne samo građane koji su za to bili kvalificirani prihodima i imutkom. Demokracija, baš kao i u antičkoj Grčkoj¹⁹ iz koje je potekla, nije bila sasvim „demokratska“. Tek dvadesetih i tridesetih godina 19. stoljeća ukinuto je imovinsko uvjetovanje biračkog prava. Svi muškarci, bez obzira na dohodak, mogli su slobodno glasovati četrdesetih godina 19. stoljeća, a biračko pravo žena javilo se tek u 20. stoljeću, točnije, 1920. je službeno ugrađeno u savezni Ustav. Širenje biračkog prava i demokratizacija promijenili su politički krajolik, što je dovelo do razvoja stranaka na prostoru SAD-a. (Hartmann, 2006: 88-89)

¹⁸ Za vrijeme Američkog građanskog rata (1861. – 1865.) jedanaest se južnih država odcijepilo od ostatka SAD-a i prozvalo Konfederacijom SAD-a, dok je sjeverna Amerika postala Unija. Do sukoba je došlo zbog nesuglasica oko doktrine o pravima država, trgovine i ropstva, ali i bitnih društveno – kulturnih vrijednosnih različitosti. U skladu s demokratizacijom društva, većina stanovništva, predvođena tadašnjim predsjednikom Abrahamom Lincolnom zalagala se za oslobođenje robova, što nije odgovaralo južnim robovlasničkim zemljoposjednicima. Rat je dobila Unija, ropstvo je ukinuto 1863., a službeno potvrđeno trinaestim i četrnaestim amandmanom na Ustav. Prema: „Američki građanski rat“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2214> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

¹⁹ Kao političku ideju i poredak demokraciju su uveli antički Grci. Izraz se prvi put javlja u Herodotovoj Povijesti i odnosi se na male zajednice (polis, grad-zajednicu), koje su odluke donosile kolektivno sastajući se kao skupština građana, ali isključeni su bili robovi, stranci i žene. Prema: „demokracija“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14516> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

3. Stranački sustav Sjedinjenih Američkih Država

Jürgen Hartmann u *Političkim sustavima Velike Britanije, SAD i Francuske* stranke definira kao vrlo labavo organizirane saveze (koji se i u tom svojstvu aktiviraju samo periodično²⁰) stranačkih organizacija pojedinih država koje zahtijevaju neograničenu samostalnost u odnosu prema saveznom stranačkim tijelima. Dodaje kako se američke stranke nisu usporedive s europskima, jer „Nemaju stalnu organizaciju i ne poznaju profilirane programe“ (2006: 128). Organizacija u europskim strankama propisana je statutom stranke (i ide od lokalnih stranačkih organizacija do centralnog rukovodstva), kojeg ne nalazimo kod američkih, kao ni bilo kakav sličan pisani dokument, a u organizacijskoj strukturi nemaju centralno rukovodstvo. Ne slijede niti neki oblik političkog programa ili ideologije, dok europske svoj program imaju često pismeno formuliran te se on osniva na izvjesnim doktrinarnim shvaćanjima. U europskim strankama veći ili manji broj članova na manje ili više formalan način plaća određenu članarinu, a američke nemaju instituciju članarine, što bi njihove „članove“ u europskim strankama nazivali prije „simpatizerima“ stranke (Đanković, 1964: 12).

Zanimljivo je da Ustav SAD-a (1787), koji je još i danas na snazi, ne sadrži nikakve propise o političkim strankama, što znači da su ustavotvorci zamišljali sustav u kojem ne postoje organizacije poput političkih stranki. „Štoviše, općenito se smatralo da politički sustav može funkcionirati samo tako dugo dok ne postoje odvojene frakcije, kako ih se tada nazivalo, odnosno političke grupacije sa zasebnim interesima“ (Đanković, 1964: 13). To znači da su frakcije bile ne samo protivne shvaćanjima načela narodne suverenosti, nego su dovodile u opasnost tek stečeno jedinstvo nacije.

„Međutim, politička praksa je ubrzo pokazala da ova shvaćanja ne odgovaraju potrebama stvarnosti“ jer su različiti ekonomski interesi ipak pridonijeli formiranju političkih grupacija koje su htjele da se u politici vlade prvenstveno vodi računa o njihovim interesima.²¹

Prve su grupacije, koje će se kasnije pretvoriti u stranke, počele djelovati za vrijeme mandata prvog predsjednika SAD-a, Georgea Washingtona (od 30. travnja 1789. do 3. ožujka 1797.)²²

²⁰ Đanković u *Dvostranačkom sistemu SAD* objašnjava kako se djelovanje stranke odvija isključivo od izbora do izbora te kako izvjesna aktivnost unutar stranke i ne postoji (1964: 12)

²¹ Ibid.

²² „POTUS“. *The Library of Congress*, <https://www.loc.gov/item/2006623336/> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

Washington, kojeg su zvali „Ocem domovine“²³, jedini je predsjednik koji nije pripadao niti jednoj stranci (Đanković, 1964: 14). Doduše, one su tek tada bile u razvitku, ali je svoj anti-stranački stav, sukladan politici novonastalih država, jasno iznio u svojoj *Farewell Address*, u kojoj je upozorio na „štetne posljedice duha stranke“ (eng. *the baneful effects of the spirit of the party*).²⁴

Uvidjevši podijeljenost na tadašnje federaliste i antifederaliste (iz kojih će se kasnije formirati Demokratska stranka i Republikanska stranka), Washington je htio izraziti iskrenu zabrinutost o alternativnoj dominaciji jedne političke stranke nad drugom, čime se dopušta da jedna od stranki uživa privremenu nadmoć nad cijelom vladom kako bi se osvetila drugoj.²⁵

Federalisti su nastali 1791. pod vodstvom Alexandera Hamiltona, aktivnog učesnika u ratu za nezavisnost u vojsci Georgea Washingtona, jednog od utemeljivača Ustava SAD-a²⁶, suautora *Federalističkih spisa* (1787 – 1788)²⁷ te prvog ministra financija SAD-a. (Hartmann, 2006: 88)

„Federalisti su se izjasnili za jaku centralnu vladu koja je trebala poduprijeti mladu industriju i opću ekspanziju kapitala“ (Đanković 1964: 13-14). Bili su za uspostavljanje što boljih odnosa s Velikom Britanijom kako bi osigurali unutrašnju stabilnost i uspješniju vanjsku politiku. Zauzimali su se za čvršći oblik povezivanja država članica, odnosno za federaciju koja jamči vanjsku sigurnost federalne države, smanjuje sukob među članicama, osigurava jedinstveno tržište i slobodu kretanja ljudi.²⁸

²³ George Washington. *The Library of Congress*. http://www.americaslibrary.gov/aa/wash/aa_wash_subj.html (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

²⁴ Pismo upućeno „prijateljima i sugrađanima“ i objavljeno u tadašnjim dnevnim novinama *American Daily Advertiser* 19. rujna 1796., kojim je George Washington najavio svoj odlazak i odluku da se neće kandidirati za treći predsjednički mandat. Postalo je jedan od najslavnijih tekstova američke povijesti. Pisao je o tome kako se nacija treba usredotočiti na obrazovanje i moral te je iznio svoje viđenje unutarnje i vanjske politike. Pismo je objavljeno u novinama *American Daily Advertiser* pod naslovom *The Address of General Washington To The People of The United States on his declining of the Presidency of the United States*, a kasnije je cijelo pismo dobilo naziv *Farewell Address*. Prema: George Washington, September 17, 1796, *Farewell Address*, *Library of Congress*. <https://www.loc.gov/resource/mgw2.024/?sp=229> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

²⁵ Jamison, Dennis (2018) George Washington's views on political parties in America. *The Washington Times*, 31.12.2014. <https://www.loc.gov/resource/mgw2.024/?sp=229> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

²⁶ Bio je član Ustavne konvencije u Philadelphiji na kojoj je utjecao na uspješnu ratifikaciju ustava iz 1787. (Hartmann, 2006: 86)

²⁷ Aleksander Hamilton, John Jay i James Madison skupljali su od 27. listopada 1787. osamdeset i pet novinskih članaka, eseja u kojima je promovirano federalističko uređenje Sjedinjenih Država. Knjiga tih eseja potpisana pod pseudonimom Publius pojavila se pod imenom *Federalist* (Federalistički spisi) 1788. godine. Prema: *The Federalist Papers*. *American History: From Revolution to Reconstruction and beyond*. <http://www.let.rug.nl/usa/documents/1786-1800/the-federalist-papers/> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

²⁸ „federalisti“. Hrvatski biografski leksikon (on-line), Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. (pristup ostvaren 17.7.2018.)

Nasuprot njima stajali su antifederalisti, koje su godinu nakon osnutka Federalističke stranke oformili James Madison, kasnije četvrti američki predsjednik (od 4. ožujka 1809. do 3. ožujka 1817.), odvjetnik, suautor Federalističkih spisa uz Hamiltona i jedan od najvećih američkih državnika i političkih teoretičara (poznat kao „otac američkog Ustava“)²⁹ te Thomas Jefferson, treći predsjednik SAD-a (od 4. ožujka 1801. do 4. ožujka 1809.), državni tajnik (ministar vanjskih poslova) u vladi Georgea Washingtona, potpredsjednik (1797–1801) i jedan od članova Kontinentalnoga kongresa (1775–76) koji je izabran u povjerenstvo za izradbu Deklaracije o nezavisnosti i koju je uglavnom sam sastavio (zbog čega se smatra jednim od Očeva osnivača SAD-a).³⁰

Bili su pristaše prava nezavisnih država u kojima su srednji slojevi buržoazije (manji i srednji zemljoposjednici) imali dominirajuću političku ulogu (Đanković, 1964: 13). Pozivali su se na prvi Ustav SAD-a, *Članke o konfederaciji* (eng. *Articles of Confederation*) ratificiran 1781. (ubrzo nakon što su kolonije proglasile nezavisnost od Velike Britanije), koji je tvorio „labavo međunarodnopravno udruženje, tj. više savez država nego saveznu državu“, ali prema kojem su u zakonodavnom tijelu sve neovisne države (tada ih je bilo trinaest) trebale biti predstavljene jednakim brojem glasova, što je bio korak prema demokraciji (Hartmann, 2006: 86). Zalagavši se za veću moć pojedinih vlada svake države, direktno su se suprotstavljali federalističkoj ideji centralizma.

Nazivali su se Demokratskim republikancima, „čime se željelo imponirati protivnicima da oni to nisu“ (Đanković, 1964: 14) jer su smatrali da se oni jedini vode istinskom ideologijom republikanizma 19. stoljeća.³¹

Ova stranka preteča je današnjih demokrata, a u ovom obliku ostali su na vlasti do 1824. kada su se raspali, i na sljedeće četiri godine vlast predali novom predsjedniku Quincyu Adamu, koji je zastupao Hamiltonove ideje o jakoj federaciji. (Đanković, 1964: 14)

Novi život Demokratskoj stranki udahnuo je sedmi predsjednik SAD-a Andrew Jackson (od 4. ožujka 1829. do 3. ožujka 1837.), koji stvara „Neojefferson“ stranku pod nazivom koji nosi i

²⁹„Madison, James“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37932> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

³⁰„Jefferson, Thomas“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28924> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

³¹ Republikanizam koji je promovirala Demokratsko republikanska stranka označavala je vodeću političku filozofiju kojom su se htjele adresirati sloboda i neotuđivo građansko pravo kao centralne vrijednosti američkog političkog sustava, koji je odbacivao monarhiju, aristokraciju i sve oblike naslijeđene političke moći, korupciju i oštro se suprotstavljao federativnom obliku državnog uređenja. Prema: Levy, Michael, McDonald Forrest, Presidency of the United States of America. *Encyclopedia Britannica Online*. Encyclopedia Britannica Inc. <https://www.britannica.com/topic/presidency-of-the-United-States-of-America> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

danas – Demokratska. Na čelu svoje stranke pobjeđuje na predsjedničkim izborima i započinje eru vladavine demokrata sve do predsjedničkih izbora 1860. (Đanković, 1964: 14; Hartmann, 2006: 89, 128).

Doba ranih organiziranih stranaka, koje su u to vrijeme evoluirale u preteče modernih republikanaca i demokrata te se suprotstavljale u ideološkom i interesnom pogledu, naziva se „jacksonian demokracija“ (eng. *jacksonian democracy*) jer su nastale za vrijeme Jacksonovog mandata, a sve je značilo demokratizaciju koja je promijenila tadašnji politički krajolik. Prije njih stranke su se lako raspadale, a s Jacksonom započinje i tzv. sustav plijena (eng. *spoils sistem*).³² U ovom su vremenu počele i prve kampanje, u kojima su se birači informirali o kandidatima u izborima kako bi znali kojeg predsjednika odabrati (Đanković, 1964: 15; Hartmann, 2006: 89).

Republikanska stranka vratila se na političku scenu zahvaljujući predsjedniku Abrahamu Lincolnu, koji ju je utemeljio 1854. U osnivačkoj inicijativi bilo je važno odbacivanje ropstva. Pobjeda na predsjedničkim izborima 1860. godine Lincolnu je bila osigurana jer je pitanje ropstva podijelilo demokrate u dva tabora, što je dovelo do toga da su kandidirana dva predsjednička kandidata s njihove strane. (Đanković, 1964: 14)

Nove tendencije Republikanske stranke i Abrahama Lincolna da ukinu ropstvo, nisu se svidjele sedam južnjačkih robovlasničkih država³³, koje su proglasile odcjepljenje i formirale Konfederaciju Sjedinjenih Američkih Država. Republikanci su odcjepljenje proglasili izdajom, zbog snažnog nacionalizma koji je stajao u temeljima stranke. To je dovelo do građanskog rata Sjever i Juga. S druge strane bojišta stajalo je ostalih dvadeset i pet država koje su podupirale saveznu vladu (Uniju). Američki građanski rat trajao je četiri godine (12. travnja 1861. – 9. svibnja 1865.), a završio je porazom Konfederacije. Nekoliko dana nakon završetka rata, Abraham Lincoln službeno je proglasio ukidanje ropstva Proglasom o emancipaciji (eng. *Emancipation Proclamation*). (Marinčić, 2011: 46)

Dakle, politički život od 19. stoljeća i kraja Američkog građanskog rata obilježavaju dvije tradicijske stranke: Demokratska i Republikanska. Treba naglasiti da se stranke ne razlikuju po temeljnim pitanjima političkoga i privrednog poretka, već samo u onima socijalne politike i

³² Prema ovom sustavu, stranka koja pobijedi na predsjedničkim izborima popunjava sva mjesta savezne administracije svojim pristašama. Sustav se ubrzo proširio svim oblicima uprave, a doveo je velike nestabilnosti, jer je svaka promjena predsjednika republike dovodila do potpune izmjene cjelokupnog administrativnog aparata savezne države (Đanković, 1964: 15)

³³ Južna Karolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana i Teksas

opsega državnih intervencija u privrednom procesu (republikanci se zalažu za još suzdržaniju ulogu vlade). Obje se zauzimaju za društvo koje prihvaća razlike na temelju bogatstva i uspjeha, za poredak tržišnog gospodarstva. (Hartmann, 2006: 128-129)

Republikanci, koji su se u građanskom su se ratu poistovjetili s Unijom, humanizmom i patriotizmom (Đanković, 1964: 14), su do danas najvažnija konzervativna stranka u SAD-u. Pridjev „konzervativna“ dao im je američki demokratski predsjednik Franklin Delano Roosevelt koji je „tragao za etiketom“ svoje politike socijalnih reformi te pokušavajući izbjeći pojam socijaldemokratski (koji tada ne bi dobro prošao u unutarnjoj politici jer se vezao uz pokrete temeljene na francuskoj revoluciji, marksizmu, utopijskom socijalizmu³⁴) nazvao ju „liberalnom“ (pojam nas upućuje samo na lijevu poziciju u pogledu na građanska prava, npr. stav o pravima policije i državnog odvjetništva, o legalnosti prekida trudnoće, obiteljskom pravu), a svoje protivnike konzervativnima. U to doba stečeni opis nije im bio laskav, a danas se rabi kao nešto pozitivno u redovima Republikanske stranke (Hartmann, 2006: 129).

Demokratska je stranka, od predsjednikovanja Franklina Delana Roosevelta, stekla glas da se zauzima za prava privredno slabih, rasno diskriminiranih i sindikata.³⁵ Dugo je imala status stranke skromnih društvenih reformi i umjerenog gospodarskog oporezivanja. Najviše birača ima u vrlo naseljenim prostorima velikih gradova u državama Sjeveroistoka i Srednjeg Zapada SAD-a. U južnim se državama demokrati protive socijalnoj državi te često paktiraju s republikancima u tzv. „konzervativnoj koaliciji“.³⁶

Ove se dvije stranke konstantno izmjenjuju u rukovodećim organima vlasti, kako federacije, tako i u manjim jedinicama. Dvostranački je tako sustav postao ukorijenjena tradicija u SAD-u. Treće su stranke postojale oduvijek, ali bi vrlo brzo doživjele veliki neuspjeh. Jedine koje su u povijesti uspjele unesti promjenu u inače dvostranačke predsjedničke kampanje, bile su Progresivna stranka 1912. koju je predvodio 26. američki predsjednik Theodore Roosevelt, zatim istoimena stranka iz 1924. koju je predvodio predsjednički kandidat Robert M. La Follete i koja je više djelovala kao pokret protiv loše ekonomske situacije nego što je stvarno konkurirala drugim strankama, te još jedna progresivna stranka 1948. u kojoj se kandidirao Henry Wallace, bivši podpredsjednik za vrijeme mandata Franklina Delana Roosevelta (Đanković, 1964: 14, 18). Dvadeset godina nakon kandidirao se i nezavisni kandidat George

³⁴ Beman, Sheri (2005) *Understanding Social Democracy*. Columbia University, New York: Friedrich Ebert Foundation

³⁵ Treba se prisjetiti kako je ova stranka bila podijeljena upravo oko pitanja ukidanja ropstva za vrijeme izbora 1860. i Lincolnove pobjede.

³⁶ Ibid.

Wallce i konkurirao vodećim strankama s 13.5 posto. Progresivna stranka vratila se u najnovijem obliku u nešto mlađoj povijesti, 1992. s kandidatom, teksaškim multimilijarderom Rossom Perrotom, koji je uspio skupiti čak 19 posto ukupnih glasova.³⁷

Izbori su u SAD-u vrlo česti, jer se pored izbora za savezne organe vlasti biraju i oni zasebnih jedinica. Kao što je već spomenuto, predsjednik se bira svake četiri godine, članovi Predstavničkog doma svake dvije, a senatori svakih šest, s time da se svake dvije godine jedna trećina Senata obnavlja. Vršer se i izbori za guvernera, šefa egzekutive te za lokane organe vlasti, U nekim posebnim jedinicama vrše se i izbori za suce, javne tužioce, šefove policije, gradonačelnike i druge političke aktere. Zbog toga se američke građane poziva da što više koriste svoje građansko pravo, ali mnogobrojnost izbora dovodi do velikih apstinencija. Na nekim od izbora učestvuje i manje od 50 posto ukupnih birača, što stvara veliki problem strankama jer je njihovo djelovanje gotovo isključivo usredotočeno na izbore. Još jedan od razloga neodlaska na biračka mjesta jest i sam dvostranački sustav po sebi: glasači misle kako neće napraviti nikakvu pretjeranu promjenu glasanjem za jednu od dvije dominantne, a opet vrlo slične stranke, dok odabir treće stranke ne dolazi u obzir jer se ne mogu mjeriti s glasačkim tijelom republikanaca i demokrata. (Đanković, 1964: 13)

3.1. Institucija američkog predsjednika

Institucija POTUS-a obuhvaća dužnost šefa vlade i poglavara države, a mijenjala se kroz zadnjih 200 godina. Predsjednik ne smije obavljati nikakvu drugu dužnost. Odgovoran je i za provedbu zakona te je vrhovni zapovjednik oružanih snaga SAD-a. Na njemu leži obaveza imenovanja činovnika i sudaca Vrhovnog sudstva uz suglasnost Senata. Ima mogućnost pisano se usprotiviti određenoj zakonskoj odluci Kongresa (veto), što znači da ta odluka onda ne može stupiti na snagu. Općenito, svakom zakonu kojeg usvoji Kongres potrebna je i službena suglasnost predsjednika. (Hartmann, 2006: 108–110)

U slučaju rata, Kongres ima autoritet službeno proglasiti rat, dok je u rukama predsjednika moć upravljanja i izvršavanja vojnih akcija (Ragone, 2004: 79). Predsjednik nije odgovoran za svoje djelovanje Kongresu, ali može biti udaljen s dužnosti sa službenom tužbom (*impeachment*) koju može podići većina članova Predstavničkog doma i o kojoj odlučuje dvotrećinska većina u Senatu (Hartmann, 2006: 109).

³⁷ McNally, Katie, The Third Party Impact on American Politics. *UVAToday*, 3.8.2016. <https://news.virginia.edu/content/third-party-impact-american-politics> (pristup ostvaren: 18.7.2018.)

Postupak izbora američkog predsjednika je vrlo složen. Sustav izbornog kolegija, tj. elektorskog biranja, održao se nepromijenjenim od početaka američke demokracije. Izbornički kolegij sastoji se od 538³⁸ delegata iz svih pedeset država Unije i po tri delegata iz saveznog glavnog grada (Washington D.C.). Koliko će delegata biti iz koje države izračunava se prema drugom članku Ustava, sukladno ukupnom broju senatora i zastupnika pojedine države. Elektori (izbornici) birani su od strane građana, a zamišljeni su kao „postaja za filtriranje“ koja određuje hoće li određeni predsjednički kandidati obavljati svoju dužnost u duhu Ustava. Elektori su zakonski obavezni dati glasove onim kandidatima koji su dobili većinu biračkih glasova u svojoj državi. Na taj način izborni postupak odgovara izravnom pučkom izboru. Kao što je i prvotno bilo propisano Ustavom, svaku državu u Senatu predstavljaju dva senatora, a u Predstavničkom domu najmanje jednog predstavnika imaju i one države s malobrojnim stanovništvom. Takvim se pravilima povećava razmjerna važnost manjih država u Kongresu i u izborničkom kolegiju. (Hartmann, 2006: 109–110)

Ipak, ovakvi propisi mogu dovesti do situacije, zbog koje se često kritizira princip posredničkog glasovanja, u kojoj jedan predsjednički kandidat dobije većinu u izborničkom kolegiju, ali ne i u biračkom tijelu, kao što se dogodilo 2000. u kampanji u kojoj su se za predsjedničko mjesto natjecali George W. Bush i Al Gore. Republikanac Bush pobijedio je u izborničkom kolegiju, dok je njegov protivnik dobio većinu u biračkom tijelu. (Hartmann, 2006:109; Ragone, 2004: 228)

Na jednak način je i aktualni američki predsjednik Donald Trump dobio izbore 2016. godine. Iako je njegova suparnica Hillary Clinton imala za 2 posto više biračkih glasova, Trump je pobijedio u izborničkom glasanju, u kojem je prešao apsolutnu većinu elektorskih glasova.³⁹

Predsjednike se nominira u obje stranke kroz predizbore (preliminarne izbore) i odluke različitih konvencija u pojedinim državama. Nakon Prvog svjetskog rata postali su uobičajena praksa kojom se pokušala smanjiti moć strankama kao organizacijama. One su do tada funkcionirale prema spomenutom „sustavu plijena“ prema kojem vladajuća stranka popunjava sva važna mjesta u administraciji. Još se prije 19. stoljeća dolazilo na sve važne političke položaje izborima, koje su kontrolirale stranke, a stranački vođe mogli su svoje pristaše

³⁸ Kalifornija je najmnogoljudnija američka država i ima najviše elektora (55), a slijede je Teksas (38) te New York (29) i Florida (29). Na izborima pobjeđuje onaj kandidat koji osvoji 270 elektora, apsolutnu većinu od 538. Prema: United States Electoral College Votes by State. *Encyclopaedia Britannica (on-line)*, <https://www.britannica.com/topic/United-States-Electoral-College-Votes-by-State-1787124> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

³⁹ „presidential results“. *CNN politics*, <https://edition.cnn.com/election/2016/results/president> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

nagraditi prigodnim položajima (*patronage*), dok su svi oni na tim položajima zauzvrat bili odgovorni strankama. To je, naravno, dovelo do neučinkovitosti i korumpiranosti upravnog aparata. Đanković i Hartmann nazivaju ovakvu prevlast u upravi uz pomoć korupcije „stranačkim strojem“, kojeg je vodio „boss“, stranački dužnosnik čija je uloga bila prodavanje glasova stranke. (1964: 33; 2006: 90)

Na predizborima mogu glasovati svi birači koji se pod prisegom izjasne kao glasači određene stranke. Svojim glasom obznajuju kojeg kandidata žele da delegati iz njihove države nominiraju kao predsjedničkog kandidata. Stranke službeno ulaze u izborne onda kada se utvrdi zajednički kandidat (ponajprije financijskim i novčanim resursima), a kandidati se dotad „bore“ u predizborima s vlastitim organizacijama. (Hartmann, 2006: 112)

Potpredsjednika SAD-a također bira izbornički kolegij, na jednak način kao što se bira i predsjednik. Autori se slažu kako on nema uloge niti zadatka u američkoj vladi. „On praktički nema nikakav ustavotvorni autoritet“ (Ragone, 2004: 105), te je „u, sjedni predsjednika sve dok se predsjedniku nešto ne dogodi.“ (Hartmann, 2006: 111)

Ipak, priznaju da osobu na toj funkciju dijeli vrlo malo od predsjedničkog položaja (Ragone, 2004: 105) te kako su se u povijesti pokazali vrlo važnima u situacijama kada bi predsjednik pao kao žrtva atentata ili bi bolovao od teške, za život opasne bolesti. Kandidate za funkciju potpredsjednika predlažu predsjednički kandidati na stranačkom kongresu, a prema Ustavu ga biraju oba doma Kongresa (Hartmann, 2006: 111).

Funkcija potpredsjednika mijenjala se kroz godine te je postajala sve važnijom kroz niz događanja. Prvi je važnost podpredsjednika adresirao 34. predsjednik SAD-a Dwight „Ike“ Eisenhower, koji je tadašnjem podpredsjedniku, Richardu Nixonu, dao najviše ovlasti što je dano toj funkciji ikada. (Ragone, 2004: 108)

Važnu ulogu u Bijeloj kući⁴⁰ ima i prva dama, iako za nju nema Ustavom propisane ulogu u upravnom aparatu. U ranijoj povijesti bile su zadužene za organizaciju društvenih događanja u Bijeloj kući, a danas se bave problemima javne politike i promiču određene agende prema vlastitom interesu. Njezinu je ulogu revolucionalizirala Eleanor Roosevelt, koja je bila

⁴⁰ Službena rezidencija američkog predsjednika u Washingtonu. Dizajnirao ju je irski arhitekt James Hoban 1970ih godina. Nakon što su ju obnovili 1814., zbog štete počinjene od strane britanske vojske u Anglo-američkom ratu (1812. – 1215.), Bijela kuća, kojoj je originalno ime Predsjednikova kuća, se nadograđivala osobnim stvarima svojih stanara i prolazila kroz velike tehnološke promjene, poput uvođenja struje. Prošla i kroz velike strukturalne promjene u ranim 1900tima za vrijeme predsjednikovanja Teddya Roosevelta, koji je i zaslužan za nadimak Bijela kuća. Prema: *The White House Historical Association*, <https://www.whitehousehistory.org/publications/books/about-our-books> (pristup ostvaren 12.8.2018.)

neumorni advokat za prava osoba slabog imovinskog stanja kroz brojne turneje, novinarske publikacije, konferencije i učestale radijske intervjuje. Treba svakako spomenuti još neke, poput Jacqueline Kennedy, udovice bivšeg američkog predsjednika Johna Fitzgeralda Kennedyja, koja se predala radu na restauraciji Bijele kuće, kao i osnivanju White House Historical Association, neprofitne organizacije iz 1961. koja ima misiju povećati javno znanje i razumijevanje Bijele kuće. Pat Nixon, supruga Richarda Nixona, povećala je obujam kolekcije umjetnina u Bijeloj kući te je bila snažan pobornik volontiranja. Betty Ford, žena Geralda Forda, javno je istupila sa svojim problemom s alkoholom i drogama te je osnovala Betty Ford kliniku za odvikavanje. Supruga Jimmyja Cartera, Rosalynn Carter posvetila se radu s mentalno oboljelima, Nancy Reagan započela je „Just Say No“ kampanju protiv zlorabe droga i alkohola kod američke mladeži, a Hillary Rodham Clinton, bivša državna tajnica, kao prva dama je ostala zapamćena po vrlo aktivnoj javnoj ulozi i zalaganju za program zdravstvenog osiguranja djece. (Ragone, 2004: 90 – 92)

Počini li predsjednik kazneno djelo, protiv njega se može podići službena tužba (*impeachment*). Tužbu podiže većina članova Predstavničkog doma, a zatim o njoj odlučuje dvotrećinska većina Senata uz suca saveznog Vrhovnog suda SAD-a. Jedina kazna koju predsjednik može dobiti je udaljšavanje s dužnosti. U američkoj povijesti samo je dva puta bila podignuta službena tužba protiv predsjednika, ali niti jedan nije smijenjen s dužnosti. Prvi put je podignuta protiv predsjednika Andrewa Johnsona 1867., zbog neslaganja s Kongresom, koji ga je optužio za zlorabu moći i stavljanja veta na prijedlog zakona Povelje o pravima koji je trebao zaštititi oslobođene robove.⁴¹ Do smjene predsjednika Johnsona nedostajao je samo jedan glas. Predsjednik Richard Nixon preduhitrio je nadolazeću službenu tužbu zbog afere Watergate⁴² odstupanjem s dužnosti 1974., a zadnja je tužba podignuta 1998. protiv predsjednika Billa Clintona zbog davanja lažne izjave pred sudom pod zakletvom u vezi skandala s bivšom

⁴¹ The Impeachment of Andrew Johnson (1868). *United States Senate*, https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Impeachment_Johnson.htm (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁴² Watergate afera je jedna od najvećih politička afera iz 1972. koja je rezultirala ostavkom američkog predsjednika Richarda Nixona. Novinari *Washington Posta*, Bob Woodward i Carl Bernstein otkrili su informacije koje su ukazivale na planiranu provalu u sjedište Demokratske stranke, u bloku zgrada Watergate u Washingtonu. U istrazi koja je pokrenuta, otkriveno je kako je provala pokrenuta u krugu Nixonovih suradnika, a htjeli su postaviti prislušne uređaje u sjedište stranke kako bi otkrili predizborne planove njezinih čelnika. Dio vodstva republikanaca, uključujući i Nixona, pokušao je zataškati slučaj te je ometao istragu. U siječnju 1973. razotkriveno je Nixovo sudjelovanje u aferi, a osuđeni su i drugi sudionici. Ubrzo nakon toga pokrenut je postupak službene optužnice te je Nixon bio prisiljen na ostavku, koju je i podnio 9. kolovoza 1974. Prema: „Watergate afera“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65873> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

službenicom Bijele kuće Monicom Lewinsky⁴³, u kojoj je tvrdio kako nije imao seksualni odnos s njom, što je kasnije opovrgnuo. Nakon istrage zbog krivokletstva, oslobođen je optužbi u veljači 1999. godine zbog nedostatka potrebnog kvoruma u Senatu. (Hartmann, 2006: 109)

3.2. Evolucija predsjednika

Predsjednici iz 19. stoljeća značajno se razlikuju od onih modernih, jer je njihova uloga u početku bila više zakonodavna nego predsjednička. Abraham Lincoln (4. ožujka 1861. – 15. travnja 1865.) spada u tu kategoriju, čija je pobjeda na izborima dovela do odvajanja država na Konfederaciju i Uniju (Ragone, 2004: 84). Oslobođio je robove Proglasom o emancipaciji 1. siječnja 1863. U travnju je Senat usvojio Trinaesti amandman koji je ukinuo ropstvo, što je u siječnju 1865. potvrdio Kongres (Marinčić, 2011: 46).

Franklin Delano Roosevelt odgovorio je na problem Velike depresije stvaranjem *New Deal*a, gospodarske politike koju je provodio u razdoblju 1933–1938. kako bi svladao posljedice velike gospodarske krize što je izbila 1929. Za vrijeme hladnog rata⁴⁴ Harry S. Truman, Dwight Eisenhower, John Kennedy, John Ford, Jimmy Carter, Lyndon Johnson, Ronald Reagan i George Bush provodili su vlastite strategija kojima su pokušavali, svatko na svoj način, promijeniti tijek „rata“ u korist SAD-a, uz vođenje poslova oko Vijetnamskog rata. (Ragone, 2004: 86)

John Fitzgerald Kennedy za vrijeme je svog kratkog mandata (20. siječnja 1961. – 22. studenog 1963.) učinio puno za SAD. Kennedy se zalagao za prava Afroamerikanaca te je Kongresu

⁴³ *Impeachment* Clintona krenuo su od sudskih optužbi za seksualno uznemiravanje koje je protiv njega podignula državna službenica Paula Jones. Njezini su odvjetnici htjeli dokazati kako je Clinton sudjelovao u nizu ovakvih ophođenja sa ženama, što se kasnije pokazalo istinitim javnim izlaženjem snimke bivše službenice Bijele kuće Monice Lewinsky na kojoj ona priznaje odnos Clintonom, iako je prije tvrdila da do fizičkog kontakta nije došlo. Kasnije je priznala kako se njenim roditeljima i članovima obitelji prijetilo financijskim gubicima i kaznenim progonom, u slučaju da prizna odnose s Clintonom. Clinton je prvo izjavio pred sudom kako nije imao odnos s „tom ženom“, a svoj je iskaz kasnije, kada je istraga plave haljine od Lewinsky dokazala da sadrži Clintonov DNA, opovrgnuo. Prema: Jakovljević, Silvija (2018) Unatoč #MeToo pokretu u patrijarhalnom društvu žena ostaje drugotna. *Libela*, 26.03.2018., <https://www.libela.org/sa-stavom/9420-unatoc-metoo-pokretu-u-patrijarhalnom-drustvu-zena-ostaje-drugotna/> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

⁴⁴ Hladni rat je razdoblje međunarodnih odnosa od kraja 1940ih do početka 1990ih, obilježeno međusobnim suprotstavljanjem i nadmetanjem SAD-a i SSSR-a te njihovih saveznika u globalnim geopolitičkim, gospodarskim i drugim odnosima. Učvršćen je bipolarnom strukturom međunarodnih odnosa (Istok–Zapad), nastalom nakon II. svjetskog rata. Isključivao je izravni oružani sukob vodećih sila, ali su one u mnogobrojnim sukobima širom svijeta često podupirale suprotne zaraćene strane, sukobljavajući se na taj način preko posrednika. Prema: „hladni rat“, *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25798> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

predložio program kojim bi im se omogućila njihova stvarna i potpuna građanska ravnopravnost, što se i ostvarilo u kolovozu 1963. godine.⁴⁵

George W. Bush predsjednikovao je za vrijeme jednog od ključnih događaja u novijoj američkoj povijesti, kada su 11. rujna 2001. godine napadnuti „Blizanci“ (eng. Twin Towers), navodno u terorističkom napadu grupe al - Qaeda pod vodstvom Osame bin Ladena. Bush je na to odgovorio proglašenjem Rata protiv terorizma, čiji je cilj bio napasti zemlje koje su bile povezane s al – Qaedom, poput Iraka i Afganistana.⁴⁶

Ratu je službeno proglasio kraj prvi Afroamerički predsjednik Barack Obama, 2013. godine. On je donio i Zakon o zaštiti pacijenata i pristupačnoj zdravstvenoj zaštiti poznatiji pod imenom Obamacare, što predstavlja niz reformi po pitanju zdravstvenog osiguranja i cjelokupne industrije zdravstva⁴⁷. Obama je skupa uz prvu damu, Michelle Obama, bio veliki borac za ljudska prava, pogotovo LGBT zajednice.⁴⁸

4. Uloga medija u izboru američkog predsjednika

„Izvan vladinih institucija, niti jedan drugi entitet nema više utjecaja u oblikovanju političkih odluka i izbora koliko imaju masovni mediji“. (Ragone, 2004: 204)

Od samih početaka američke povijesti, mediji su bili uključeni u predsjedničke kampanje, što se može vidjeti i iz prvog amandmana Povelje o pravima koji nalaže slobodu medija.⁴⁹

Tada glasila, danas masovni mediji, diktirali su ishode raznih predsjedničkih kampanja, a pogotovo posljednje iz 2016. u kojoj su se pred očima javnosti gotovo svakodnevno sukobljavali kandidati Donald Trump i Hillary Clinton. Utjecaj se medija jačao razvojem tehnologije. Prvo se pojačala produkcija tiska između 1870. i 1900. godine, skočivši sa 3 milijuna primjeraka koji su cirkulirali javnosti na 15 milijuna, za porastom od 600 posto. Cijene su se novina snizile, a pokrivenost tema, što životnih, što političkih, značajno povećala. Radio se pojavio kao novitet na početku 20. stoljeća, a do 1930. godine skoro 40 posto američkih kućanstava imalo je ovaj medij kako bi se informirali o političkoj i društvenoj situaciji u

⁴⁵ Civil Rights Movement. *John F. Kennedy Presidential Library and Museum*, <https://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Civil-Rights-Movement.aspx> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁴⁶ Varughese, Kezia, What You Need To Know About George W. Bush's Response To 9/11. *Odyssey*, 5.11.2016., <https://www.theodysseyonline.com/george-bushs-response-9-11> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁴⁷ What is Obamacare?. *Vox*, <https://www.vox.com/cards/obamacare/what-is-obamacare> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁴⁸ Akronim za „lesbian, gay, bisexual i transgender“, tj. homoseksualne, biseksualne i transrodne osobe u društvu. Prema: What is LGBT?. *LGBT Ireland*, <http://lgbt.ie/what-is-lgbt/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁴⁹ Ibid.

Americi. Predsjednik Roosevelt pomogao je popularizaciji radija tijekom Velike depresije s redovitim, tjednim radijskim intervjuima u kojima su njegove političke namjere i djelovanja na taj način direktno prenošena javnosti. Veliku prekretnicu uloge medija u američkim predsjedničkim kampanjama imala je televizija, koja je svoje zlatno doba doživjela 1950-ih, a pomoću nje predsjedniku Johnu Kennedyu bila je zagwarantirana pobjeda nakon prve televizijske debate 1960. godine. (Ragone, 2004: 206)

Okršaj tada relativno nepoznatog senatora Kennedya i dvostrukog potpredsjednika Nixona, kojeg su mogli pratiti svi iz udobnosti vlastitog dnevnog boravka (80 posto kućanstava je imalo televizor), bio je prekretnica u kojoj je vizualna prezentacija i općenito prezentacija kandidata u medijima postala iznimno bitan faktor demokratizacije društva. Nixon je prije debate bio hospitaliziran, što je uvjetovalo njegovu bljedunjavost i slabost pred kamerama, pred kojima je odbio nositi šminku. Mlađi, naočiti Kennedy konkurirao mu je brončanom puti, čilim izgledom i plavim odijelom koje se isticalo za razliku od Nixonovog sivog odijela, koje ga je stopilo s pozadinom. Također, Kennedy se obraćao kamerama za vrijeme debate umjesto svome protivniku, čime je bolje prezentirao svoje argumente od Nixonovih. Otprilike 70 milijuna ljudi gledalo je prijenos debate, a Kennedy je izbacio Nixona s puta prema predsjedničkoj fotelji s velikih 119 000 glasova.⁵⁰

Nakon televizije, Internet je zavladao sferom medija, jer je javnost mogla direktno doći do određenih informacija o kandidatima i kampanji, bez filtera, urednika, izdavača i velikih korporacija ili interesnih grupa⁵¹ koje su uključene u proizvodnju medijskog sadržaja oglašavanjem ili nekim vlastitim interesima. Internet je postao alatka novinarima za provedbu istraživanja, prikupljanje informacija i izvještavanje s udaljenih dijelova svijeta. Dopustio je medijima da budu opsežniji i brži u izvještavanju, što je značajno umanjilo ciklus vijesti sa dvanaest sati na samo nekoliko minuta. (Ragone, 2004: 206)

U demokratskom procesu, mediji omogućuju slobodan protok informacija, ideja i mišljenja, a igraju tri glavne uloge: postaviti dnevnu agendu (dnevni red onoga o čemu se će izvještavati), istraživati vladine institucije i olakšati razmjenu informacija. No, postoje i načini na koje sami političari utječu na medije. To čine kroz niz provjerenih tehnika poput neslužbenih otkrivanja

⁵⁰ McLaughlin, Ellitot (2016) 10 of the most bizarre elections in American history. *CNN politics*, 14.3. 2016., <https://edition.cnn.com/2015/10/30/politics/interesting-u-s-elections/index.html> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

⁵¹ Interesne grupe su udruge ili organizacije koje dijele zajednički interes i pokušavaju nametnuti svoju kolektivnu snagu u politički proces kako bi zaštitile i/ili proširile svoj utjecaj. Još je 1834. francuski kroničar Alexis de Tocqueville naglasio kako je Amerika nacija zadruga, a postoji 200 000 takvih organizacija u SAD-u, čiji su članovi dvije trećine Amerikanaca. (Ragone, 2004: 129)

podataka novinarima kada žele proširiti određene informacije, ali ne žele da ih se u javnosti poveže s njima, *sound bytes*, tj. dobro uvježbanih i šarolikih izjava koji su precizno formirane kako bi savršeno stale u jednu izjavu za novinare (traju oko dvadeset sekundi) te namjernog puštanja tajnih informacija da se otkriju javnosti od strane vladinih dužnosnika koji žele ocrniti svoje protivnike spornim informacijama. Najizraženiji utjecaj političara kroz medije događa se za vrijeme predsjedničkih kampanja, jer je svaki aspekt tih kampanja, od prikupljanja donacija, javnih izjava, novinarskih konferencija i velikih govora, napravljen tako da se dobije što veća medijska pokrivenost. Političari trebaju novine, radio, televiziju i Internet kako bi ojačali i proširili svoje glasačko tijelo. To ih i vrlo skupo košta, pošto su mediji otkrili način lake zarade za vrijeme predsjedničkih kampanja i podignuli troškove političkog reklamiranja na svim platformama. Političari se koriste i medijski spin (eng. *spinning*), metodom kojom pokušavaju utjecati na to kako će se izvještavati o njihovom djelovanju, tako da zadrže dobre odnose s novinarima obećavajući im redovite intervjuje, dijeleći im informacije vezane uz kampanju iz prve ruke, kao i svakodnevno ih obavještavajući o novitetima u kampanji. (Ragone, 2006: 207–214)

4.1. Najkontroverznija američka kampanja do sada

Predsjednička kampanja 2016. bila je posebno kontroverzna, počevši s predizbornim komuniciranjem koje je bilo opterećeno žestokim razmiricama i međusobnim sukobljavanjem Clinton i Trampa, oko mnogo prijepornih pitanja, u kojima su sudjelovali i mediji i građani. „U kolektivnom iskustvu sadašnjih američkih birača i pregledu stručnjaka za predsjedničke izbore u Sjedinjenim Državama zapravo nema kampanje koja je donijela toliko grubih sporova i konflikata između različitih aktera, pa i napada na predstavničku demokraciju i njene institucije“. (Lalić, 2016: 22)

Kada je Hillary Clinton ušla u utrku za mjesto POTUS-a, i postala prva žena koja je u njoj ostala do samoga kraja, znala je da pred njom stoji osebujan protukandidat, ali nije znala da će on koristiti i jednako osebujne alate u toj borbi. Dok su demokrati nominirali bivši državnu tajnicu i prvu damu, poznatu po svojoj dugotrajnoj prisutnosti u političkom i javnom životu, Republikanska stranka predstavila je populistički nastrojenog kandidata za predsjednika koji dosada nije obnašao neku visoku političku dužnost, a primarno je svima poznat prema svom poduzetničkom i medijskom djelovanju (voditelj reality showa „Pripravnik“ (eng. *Apprentice*) i vlasnik različitih medija). Kampanja je u samom početku podignula medijsku prašinu i veliki interes javnosti za prijeporna politička i kulturna pitanja koja su dominirala u agendi kampanje

u žestokoj raspravi, čak bi se reklo i predbacivanju kandidata, koje je u mnogim aspektima prelazilo granicu korektnog i demokratskog političkog komuniciranja. Konačna pobjeda Donalda Trumpa zaprepastila je mnoge, što je rezultiralo brojnim masovnim prosvjedima i javnim istupima nezadovoljnih građana. (Lalić, 2016: 22-24)

Ipak, ako se sagledaju dvije činjenice, društvene okolnosti u kojima se događala kampanja i način na koji je Trump iskoristio medije u svoju korist, pobjeda najkontroverznijeg predsjedničkog kandidata u američkoj povijesti i ne čini se tako nelogičnom. (Ladkin, 2017: 2)

Amerikanci, nezadovoljni korumpiranosti, nesposobnosti i ostalim nedostacima političkog sustava u vremenu kada njihov narod trpi velike promjene u ekonomiji i društvu, zbog kojih milijuni građana žive u teškim uvjetima posljednje desetljeće, kao glavnog krivca za svoju situaciju vide pripadnike političke elite, koja drži sve konce u rukama i ne mijenjaju niti potpomažu situaciju svojim djelovanjem. Članica tog elitističkog upravnog stroja koji održava status quo je i Clinton pa od samog početka ona nema pretjerano veliku podršku među biračima.⁵² Ako sagledamo demografiju birača, za Trumpa su uglavnom glasovali muškarci, najviše starije i srednje dobi, slabije obrazovani, koji žive na selu i u manjim gradovima, naročito s Juga i Srednjeg Zapada, kojeg karakteriziraju religijski i drugi konzervativci (i mnoge udane žene iz predgrađa) te različiti poduzetnici. (Lalić, 2016: 25–28)

Trump je populističkom retorikom i podizanjem sumnje oko neoliberalnih agendi osigurao pobjedu na izboru, uz pomoć onoga što Ladkin naziva „leadership moment“. Radi se o teoriji vodstva koja ga vidi kao dinamično i proživljeno iskustvo, prije nego kao apstraktni niz vrlina ili ponašanja. Do tog vodstva ljudi događa se onda kada se određeni društveni kontekst, svrha, sljedbenici i individualci spremni preuzeti ulogu vođe poslože na određeni način. (Ladkin, 2017: 2)

Svoj „moment vođe“ Trump je iskoristio u vrijeme velikog javnog neraspoloženja, kada je izlaznost birača na glasačka mjesta bila vrlo mala zbog opće neoduševljenosti s nominiranim kandidatima i osuđivanja vladajuće elite, za koju se tvrdilo da se odvojila od potreba onih kojima vladaju i posvetila se samo osobnim interesima. Od samoga je početka, ova bivša TV zvijezda, koja je već dobro plivala medijskim vodama, na javnim skupovima i društvenim

⁵² Poznati je slovenski filozof Slavoj Žižek u svom tekstu *Tolerance as an Ideological Category* ovu situaciju objasnio na sljedeći način: „Pripadanje društvu uključuje i jedan paradoks u kojem je svima nama naređeno da izaberemo slobodno nešto, što je već nametnuto od drugih“. Prema: Žižek, Slavoj (2007) *Tolerance as an Ideological Category*. *jacques lacan/lacan dot com*. <http://www.lacan.com/zizek-inquiry.html> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

mrežama (posebice Twitteru) pojednostavljenim i efektnim porukama populistički napadala tadašnji politički establišment tvrdeći da postoje samo radi svoga bogaćenja. Onima koji su slušali Trumpove napade, obećao je da će svojim iskustvom poduzetnika štititi interese naroda, poput vraćanja radnih mjesta koja su otišla u druge zemlje zbog samovolje političara. (Lalić, 2017: 28)

Kada je uvidio da ovakva retorika uživa potporu i izaziva euforičnost kod birača, Trump ju je nastavio taktički koristiti do kraja kampanje. Vođen parolom „All press is good press“ („Svako izvještavanje je dobro izvještavanje“), Trump je iskoristio tradicionalne medije za svoju pobjedu nizom kontroverznih metoda. „Svrstavajući tradicionalne medije u establišment protiv kojeg se borio u svojoj kampanji, Trump je iskoristio njihove slabosti, otupio oštricu medijske kritike, pretvorio medije u svoje protivnike i zahvaljujući tome ostvario rezultat kojem se nitko ozbiljan nije nadao“. (Klauški, 2017: 10)

Tradicionalni mediji, u koje je narod već izgubio povjerenje postali su tako oruđe kojim se Trump koristio za prodor do birača, a nije mu bilo stalo kako će se on njemu pisati, dok god se piše. Štoviše, njegova retorika privukla je najkonzervativnije birače, iako je kroz medije bila predstavljena kroz prizmu skandala, senzacionalizma, anketa i psiholoških profila pojedinih kandidata, pri čemu se zanemarila ozbiljna rasprava i analiza kampanje. (Klauški, 2017: 10-12)

U takav medijski okvir, ta retorika, poznata pod nazivom *trumpizam*⁵³ se u biti savršeno uklopila jer je podrazumijevala niz napadnih, vulgarnih, rasističkih i ksenofobnih izjava, izrugivanja osoba s invaliditetom i sličnih javnih tendencija, a zbog njih je dobio „epitet“ besramnog ženomrca i rasista od strane javnosti i društvenih komentatora. (Landkin, 2017: 2)

Klauški napominje kako živimo u vremenu razvoja tehnologije i fragmentacije medija, zbog čega dolazi do selektivnog izlaganja informacijama i komuniciranja publike samo se istomišljenicima ili stranačkim sljedbenicima. Tradicionalni mediji više ne nameću dnevnu agendu, što prati trend „demasivizacije publike“. (2017: 11)

⁵³ Pod pojmom *trumpizma* podrazumijevaju se i politike kojima je Trump odbacio prijašnji politički establišment i obećavao zaštititi američki nacionalni interes, i kontroverzne ili pretjerane, uvredljive izjave koje je koristio u svom javnom nastupu. Prethodio mu je *bushizam*, neologizam koji je označavao sve nekonvencionalne izjave, fraze, i semantički ili gramatički krivo izgovorene riječi bivšeg predsjednika Georgea Busha koje su nenamjerno ispadale komičnima pred očima javnosti. Prema: Definition of 'Trumpism'. *Collins English Dictionary*, HarperCollins Publishers, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/trumpism> (pristup ostvaren 20.8.2018.), "bushism". *YourDictionary*, n.d. Web. <http://www.yourdictionary.com/bushism> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Direktnim kanalima komunikacije, poput društvene mreže Twitter koju je Trump najviše koristio, njegovi su pristaše dobivali direktne informacije kroz objave u kojima je vrijeđao razne osobe i institucije, bez medijskog posredovanja. Na platformi društvenih mreža, mogao je i širiti lažne vijesti, npr. o Clinton, kojima bi biračima dao direktne argumente zašto ju ne izabrati. Kaluški zaključuje kako veća medijska izloženost uistinu donosi bolji izborni rezultat, kakva god ona bila te tvrdi kako je Trump „politički izrastao na manama tradicionalnih medija i možda bi zbog toga upravo on mogao pridonijeti njihovom ponovnom uzletu. I to ne samo u Sjedinjenim Državama, nego i u ostatku svijeta.“ (2017: 11–13)

Kakav je odjek američka predsjednička kampanja imala u hrvatskim tradicionalnim medijima, točnije, dnevnim novinama, slijedi u analizi.

5. Istraživanje

Američka je predsjednička kampanja imala i odjek u hrvatskim dnevnim novinama. Kako bi se dao uvid o tome što se i kako objavljivalo, uzete su u obzir dvije hrvatske najčitanije dnevne novine, *Jutarnji list* i *Večernji list*.

5.1. Cilj i hipoteze istraživanja

Prije početka analize valja definirati cilj istraživanja i hipoteze, moguće ili pretpostavljene odgovore na cilj.

Cilj ovog istraživanja je prezentirati kakav su stav hrvatske dnevne novine (*Jutarnji list* i *Večernji list*) zauzele prema posljednja dva kandidata u utrci za titulu sljedećeg američkog predsjednika/predsjednice te kako su ih prezentirali ponaosob.

U istraživanju se polazi od sljedećih pretpostavki:

- 1) Donaldu Trumpu posvetilo se općenito više medijskog prostora u obje novine
- 2) O Donaldu Trumpu iznosilo se više detalja iz privatnog života u obje novine
- 3) *Jutarnji list* i *Večernji list* su bili više kritični prema Donaldu Trumpu nego prema Hillary Clinton.

5.2. Metoda istraživanja

Kako bi se ostvario postavljeni cilj istraživanja, provedena je kvantitativna analiza sadržaja članaka koji su objavljeni u dnevnim novinama *Večernji list* i *Jutarnji list*.

Kvantitativni pristup temelji se na primjeni metoda koje omogućuju kvantificiranje pojava, odnosno njihovo brojčano iskazivanje kako bi se utvrdila učestalost jedinica analize (ključne riječi, rečenice, slike ili ostalih pisanih, zvučnih ili slikovnih zapisa) u nekome tekstu (članku, prilogu, novinama). Analizu sadržaja prvi je opisao američki teoretičar komunikacije Harold Lasswell kao tehniku kojom se nastoji proizvesti objektivan, kvantitativan i precizan opis sadržaja, koji mora imati i mogućnost generalizacije. Drugim riječima, praćenjem sadržaja pokušavaju se proizvesti odgovarajuće veze i odnosi između pojava u podacima. Osnova kvantitativnog pristupa je oslanjanje na teoriju ili hipotezu, tj. istraživanje služi kako bi se provjerila teorija i hipoteze koje su postavljene. Jedna od važnih karakteristika kvantitativnih istraživanja je to da je proces prikupljanja podataka odvojen od analize istih tih podataka. Pojednostavljeno, to znači da se i prikupljanje i analiza podataka uvijek moraju odvijati na

potpuno jednoobrazan način, bez obzira na provoditelja istraživanja (Sekol, Maurović, 2017: 10).

Kimberly Neuendorf definira analizu sadržaja kao „sažetu, kvantitativnu analizu poruka koja se oslanja na znanstvenu metodu (i daje pažnju objektivnosti – intersubjektivnosti, *a priori* dizajnu, pouzdanosti, opravdanosti, mogućnosti generalizacije, repliciranja te testiranja hipoteza) i nije ograničena tipovima varijabli koje se mogu mjeriti ili kontekstom u kojem su poruke stvorene ili prezentirane“. (2002: 10)

Robert Philip Weber naziva ju „metodom koja koristi set procedura kako bi izvukla valjane činjenice iz teksta (1990: 9)

Prema Riffe, Lacy i Fico, „Kvantitativna analiza sadržaja je sistematsko i ponovljivo ispitivanje simbola komunikacije, kojoj se dodjeljuju numeričke vrijednosti prema provjerenim pravilima mjerenja te analiza veza koje uključuju te vrijednosti i koja koristi statističke metode, kako bi opisala komunikaciju, ocrkala njezine značajke ili zaključke (o njenoj produkciji i konzumaciji) od komunikacije do njenog konteksta“. (2005: 25)

Praćenje medija (eng. *media monitoring*) nadilazi samo ‘snimanje’ sadržaja – ono karakterizira aktivno, analitičko i kontinuirano čitanje, gledanje ili slušanje uređivanog medijskog sadržaja nakon čega slijedi identificiranje, spremanje i analiziranje sadržaja prema nekoj specifičnoj jedinici ili temama. Osim za znanstvene svrhe, praćenje medija pogodno je i za velike kompanije ili poznate ličnosti koji žele unaprijediti svoje poslovanje i konkurentnost promatranjem različitih tendencija na medijskim platformama. Pored vijesti, u modernom dobu prate se i različite društvene mreže (Twitter, Facebook, Instagram, YouTube) kako bi se dobio direktan uvid u želje i komentare javnosti preko različitih objava, fotografija i ostalog individualno proizvedenog sadržaja (Comcowich, 2010: 3).

Pored kvantitativne analize postoji i kvalitativna analiza sadržaja. Ona se, za razliku od kvantitativne ne odnosi na brojčano prikazivanje pojava, već prikuplja podatke kroz različite vrste promatranja određenih ponašanja i intervju, koji se kasnije obrađuju prema zabilježenim temama koje su se pojavile tijekom analitičkog postupka. Dok kvantitativna analiza pretpostavlja da je realnost „fiksirana“ i može se tako sagledati, kvalitativna ne smatra da se

podaci mogu sasvim generalizirati, već vidi realnost kao dinamičnu i kao rezultat pregovaranja.⁵⁴

Sve češće se ove dvije, temeljne vrste analize sadržaja preklapaju kao mješoviti istraživački pristup. Tri su osnovna razloga za takav trend. „Prvo, razvojem društvenih znanosti istraživački problemi postaju sve kompleksniji pri čemu oslanjanje samo na kvantitativni ili kvalitativni istraživački pristup često nije dovoljno. Drugo, istraživanja u društvenim znanostima u posljednje vrijeme sve su interdisciplinarnija i oko sebe često okupljaju istraživačke timove sastavljene od znanstvenika vrlo različitih metodoloških interesa i vještina što često sugerira korištenje mješovitog pristupa. Treće, kvalitativna i kvantitativna istraživanja kao zasebni pristupi sve su razvijenija i legitimnija što im na određeni način daje dovoljno kredibiliteta za njihovo miješanje“ (Sekol, Maurović, 2017: 8).

5.3. Matrica

Za potrebu analize izrađena je analitička matrica koja je sadržavala 13 klasifikacijskih kategorija vezanih uz tekst i grafičku opremu tekstova.

Za jedinicu analize uzet je novinarski tekst u kojem se najmanje jednom spominjao barem jedan od kandidata koji su se borili za mjesto predsjednika SAD na izborima 2016. godine od srpnja do studenog 2016. godine. U analizu su ulazili i naslov te grafička oprema (slika ili grafika).

Tekstovi su se analizirali s obzirom na:

1. Novinarski rod – Je li tekst objavljen u obliku vijesti, članka (dužeg ili kraćeg), foto-vijesti, komentara ili intervjua.
2. Vrstu naslova – Je li informativan, senzacionalistički ili kritički intoniran.
3. Podudarnost naslova i teksta – Odgovara li naslov tekstu ili je izvučen iz teksta ili je teško odrediti.
4. Izjavu u naslovu – Čija je izjava te o kome je izjava i je li direktno prenesena ili je interpretirana od strane novinara
5. Fokus – Je li predsjednička kampanja glavni ili sporedni fokus teksta ili se samo spominje
6. Spominju li se detalji iz privatnog života (obitelj, skandali)
7. Grafičku opremu – Postoji li slika ili grafika pored teksta

⁵⁴ McLeod, Saul (2017) Qualitative vs. Quantitative. *Simply Psychology*, <https://www.simplypsychology.org/qualitative-quantitative.html> (pristupljeno: 5.8.2018.)

8. Vrsta fotografije – je li snimljena u javnosti, je li iz privatnog života ili nešto treće
9. Sadržaj fotografije – Tko se prikazuje od kandidata, jesu li oboje na slici ili zasebno, prikazuje li se netko od obitelji kandidata ili netko/nešto treće, poput drugih političara, glasača, poznatih osoba i slično.
10. Autora – Je li potpisan punim imenom i prezimenom ili samo inicijalima, radi li se o agencijskoj vijesti ili nije naveden.
11. Ton teksta – Je li autor bio neutralan ili kritički nastrojen u pisanju teksta
12. Izvor – Je li on anonimn (nije naveden), služben (poput službenih priopćenja za javnost), jesu li to bile društvene mreže ili drugi mediji
13. O kome je tekst – Donaldu Trumpu, Hillary Clinton ili nekome drugome (obitelji Trump ili Clinton) ili se samo spominju, tj. nisu glavna tema teksta

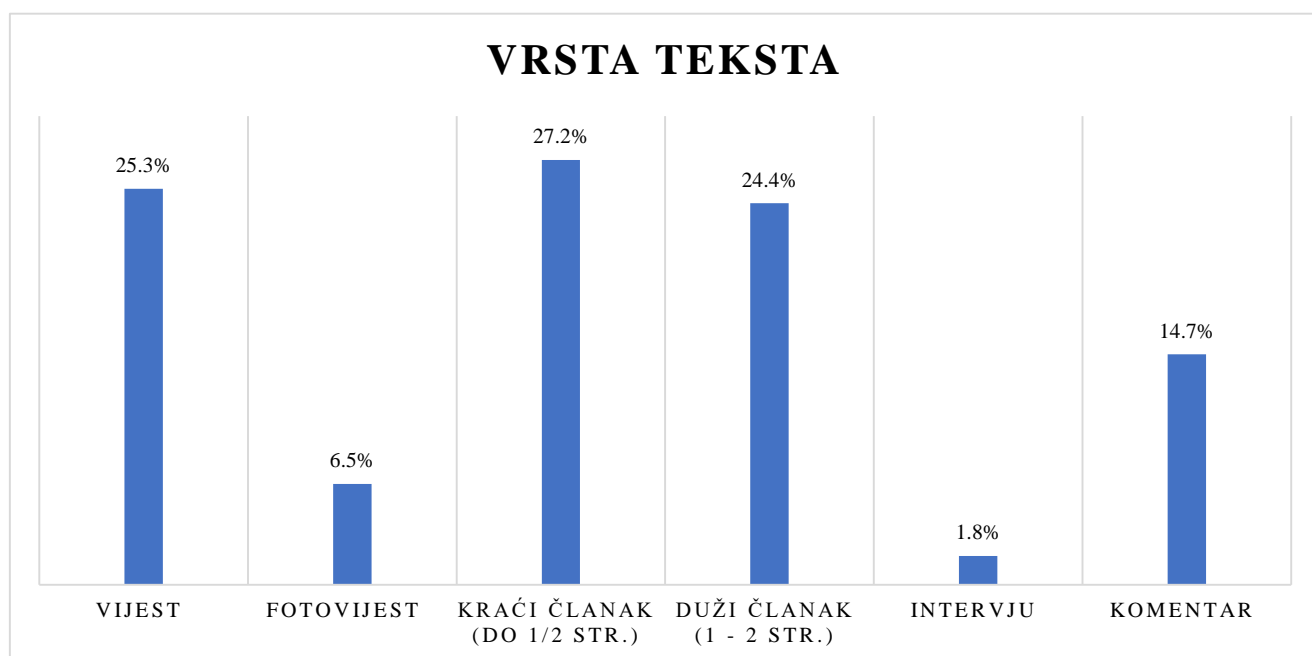
Sve su kategorije imale i potkategorije, ovisno o kompleksnosti promatranog sadržaja. Svakoj kategoriji koja se zadovoljila u tekstu davala se vrijednost 1, dok se u druge upisivala 0. U nekim kategorijama, tekstovi su imali vrijednost 1 u više potkategorija.

6. Rezultati i rasprava

Ovim istraživanjem obuhvaćen je period američke predsjedničke kampanje od trenutka kada je Hillary Clinton službeno ušla u predsjedničku utrku nominacijom Demokratske stranke kao protukandidat Donaldu Trumpu, 26. srpnja 2016., sve do 9. studenog 2016. godine, dana odluke kada je izabran novi predsjednik Sjedinjenih Američkih Država.

Ukupno je analizirano 217 novinarskih tekstova, od kojih je 92 objavljeno u *Večernjem listu*, a 125 u *Jutarnjem listu*.

Rezultati istraživanja prezentiraju se u nastavku rada. Prikazuju se prema važnosti, tj. prema faktorima koje je lakše primijetiti do onih koji su zahtijevali detaljno čitanje svakog teksta.

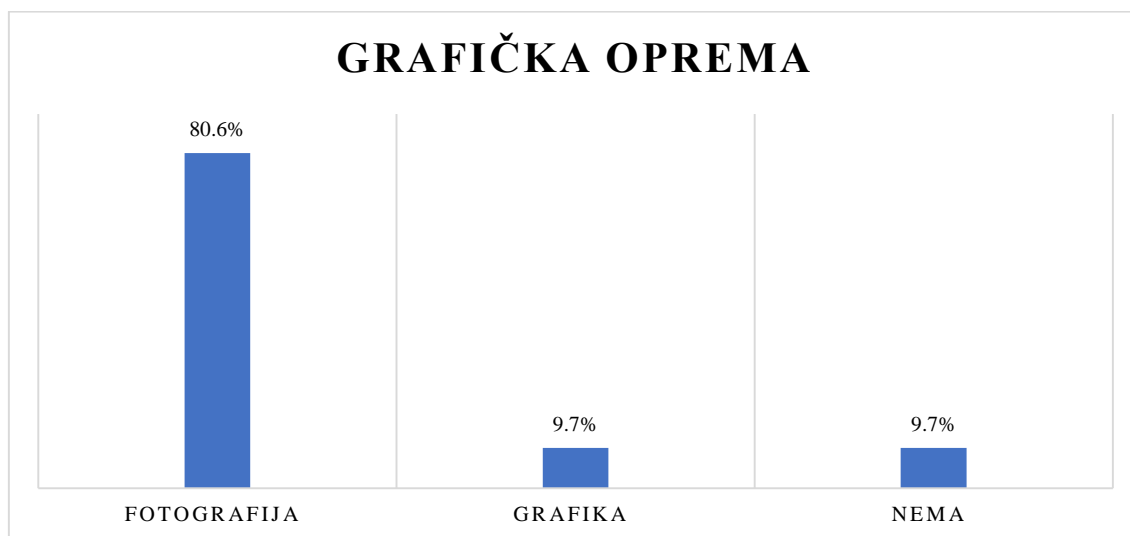
Graf 1: Rezultati analize prema vrsti novinskih tekstova u *Jutarnjem listu* i *Večernjem listu*

U kategoriji novinskog roda ili žanra, najzastupljenija bio je članak (51%). Njih 27 posto bili su kraći članci, do pola stranice teksta, dok je dužih, onih koju tekstem premašili stranicu do dvije, sveukupno bilo 24 posto. Članke slijede vijesti sa 25 posto učestalosti objavljivanja.

Večernji list većinom je objavljivao vijesti (25%), a *Jutarnji list* kraće članke do pola stranice (32%).

Treba uzeti u obzir da se pri mjerenju dužine teksta u člancima nisu uzimale u obzir fotografije, koje su većinom zauzimale od pola do cijele stranice.

Učestalost objavljivanja tekstova na temu američke predsjedničke kampanje 2016. pojačala se u obje novine krajem listopada i početkom studenog, mjeseca konačne odluke, kada se svakodnevno objavljivalo po nekoliko tekstova na temu predsjedničke kampanje, dok bi se u prethodnim mjesecima objavljivalo po nekoliko tekstova na tjednoj razini. *Jutarnji list* je općenito češće pokrивao temu u prethodnim mjesecima, što se vidi i po ukupnom broju tekstova.

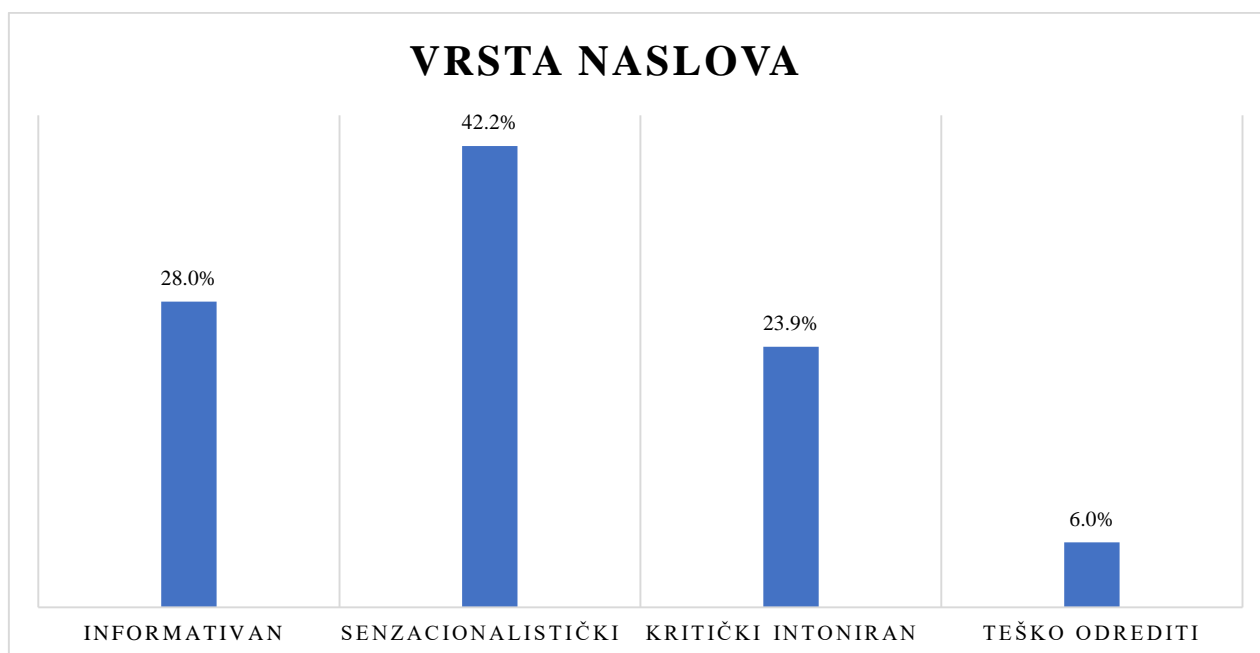

Graf 2: Grafička opremljenost članka fotografijom ili grafom u analiziranim tekstovima

Većina tekstova grafički je opremljeno fotografijom, njih 80 posto, dok je grafiku⁵⁵ imalo 10 posto, a ostalih 10 posto nije bilo grafički opremljeno (*Večernji list* svoje je tekstove opremio u 76 posto slučajeva s fotografijom, a u 10 posto s grafikom, dok je 84 posto tekstova *Jutarnjeg lista* opremljeno s fotografijom, a s grafikom samo 9 posto). Tekstovi s grafikama najčešće su bili opremljeni i s fotografijom.

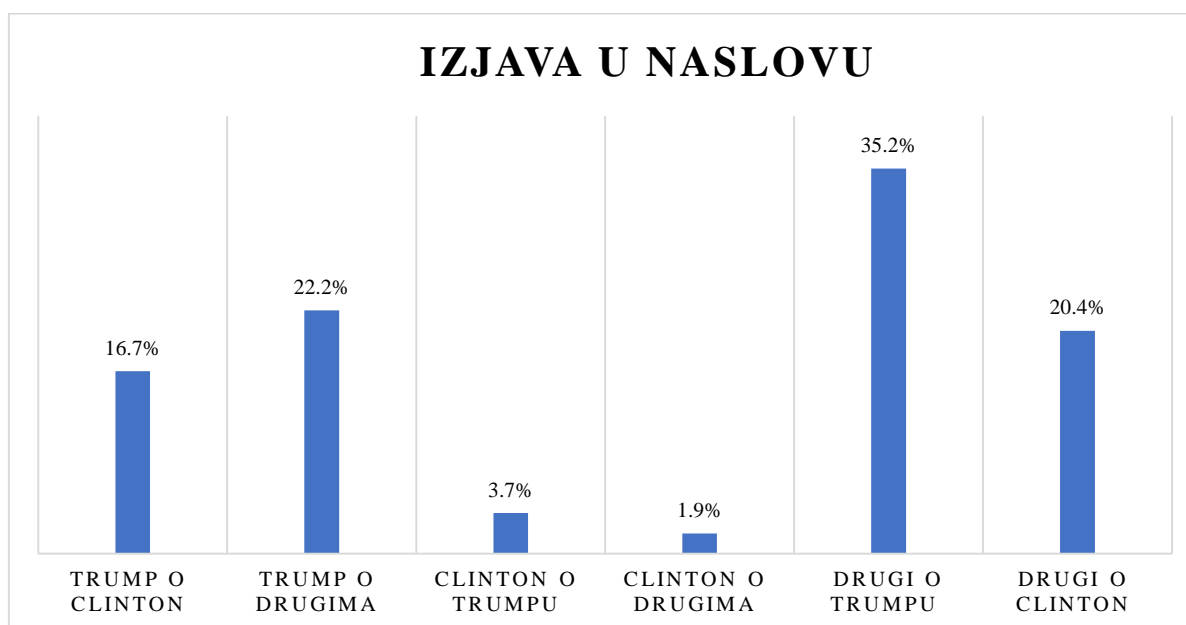
U obzir se uzimao i naslov tekstova i to u više kategorija: je li u skladu s tekstom, kako je intoniran te ima li izjava u naslovu (od kandidata ili nekog drugog aktera).

⁵⁵ Ovdje se radi o informacijskim grafikama (infografikama), koje su vizualne prezentacije informacija, podataka ili nekog znanja. Vrlo su česte u novinarstvu, a koriste se kada je potrebno veliku količinu informacija objasniti što brže i jasnije. Prema: „infographics“. *What Is*, <https://whatis.techtarget.com/definition/infographics> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Graf 3: Vrste naslova analiziranih tekstova prema intoniranosti

Većina je naslova bilo senzacionalistički (42%) i u jednim i u drugim novinama, ali su odgovarali tekstu (70%), dok je informativnih bilo 28 posto, ponovo u obje novine, a kritički intoniranih (uglavnom u komentarima) 24 posto (u *Večernjem listu* ih je bilo 22 posto, u *Jutarnjem listu* 24 posto).

Graf 4: Rezultati analize izjava (tko ih je uputio kome) u naslovima tekstova

Često su se koristile izjave u naslovu, bilo od kandidata ili nekih drugih tada aktualnih aktera koji su komentirali tok predsjedničke kampanje.

Najzastupljenije bile su Trumpove izjave (39%) o protukandidatkinji Clinton (17%) i drugima (22%) te izjave drugih o Trumpu (35%).

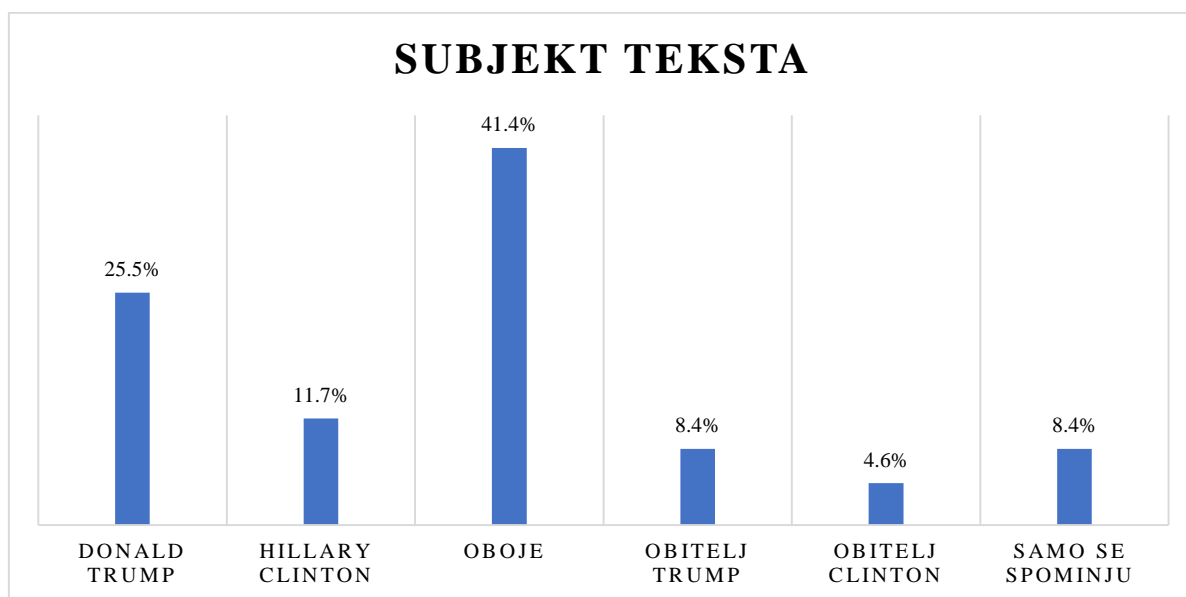
U *Večernjem listu* Trumpovih izjava o Clinton i drugima bilo je najviše sa 36 posto zastupljenosti (18 posto o Clinton i 18 posto o drugima). Druge su na mjestu po zastupljenosti u naslovima bile izjave drugih o Trumpu (32%). Izjava Hillary Clinton u naslovima tekstova *Večernjeg lista* gotovo nije ni bilo (9 posto naslova nosilo je njenu izjavu o Trumpu, a niti jedan naslov nije nosio njezinu izjavu o drugima).

I u *Jutarnjem listu* Trumpove su izjave u naslovima prevladale sa 16 posto izjava o Clinton i 25 posto izjava o drugima. Slijede ih izjave drugih o Trumpu s 38 posto, a izjave Hillary Clinton o Trumpu nisu bile uopće zastupljene u naslovima *Jutarnjeg lista*. Samo 3 posto naslova nosile su njene izjave o drugima.

Izjave su bile uglavnom izvađene iz konteksta i preobličene ili su se uzimale najupečatljivije izjave iz teksta poput: „Donald Trump kod ljudi izaziva osjećaj mučnine“ (*Večernji list*, 4. kolovoza 2016.); „Trump: Kad si zvijezda, možeš ju uhvatiti za...“ (*Večernji list*, 9. listopada 2016.); „Bolje da Ameriku pogodi meteor nego Trump ili Hillary“ (*Večernji list*, 22. listopada 2016.); TRUMP NE BIRA ORUŽJE: „Rusijo, hakiraj nas i pronađi sve ono što nam Hillary taji“ (*Jutarnji list*, 29. srpnja 2016.); „Trump i dalje napada: Izbori su namješteni, a Hillary Clinton je vrug“ (*Jutarnji list*, 3. kolovoza 2016.); „Hillary je psihički nestabilna i opasna“ (*Jutarnji list*, 8. kolovoza 2016.); „Donald Trump je moron, SAD je pod opsadom“ (*Jutarnji list*, 25. rujna 2016.).

Iako su izjave bile izvađene iz konteksta, koristile su se snažnim i upečatljivim riječima koje pripadaju trendu spomenutog trumpizma, znači, neprijateljski nastrojenim izjavama, napadanim, militantnim, ponekad i vulgarnim. Tu se da zaključiti da su novinari preuzeli ovaj diskurs i nastavili ga širiti u vlastitoj interpretaciji kako bi se na taj način okupirala pažnja čitatelja.

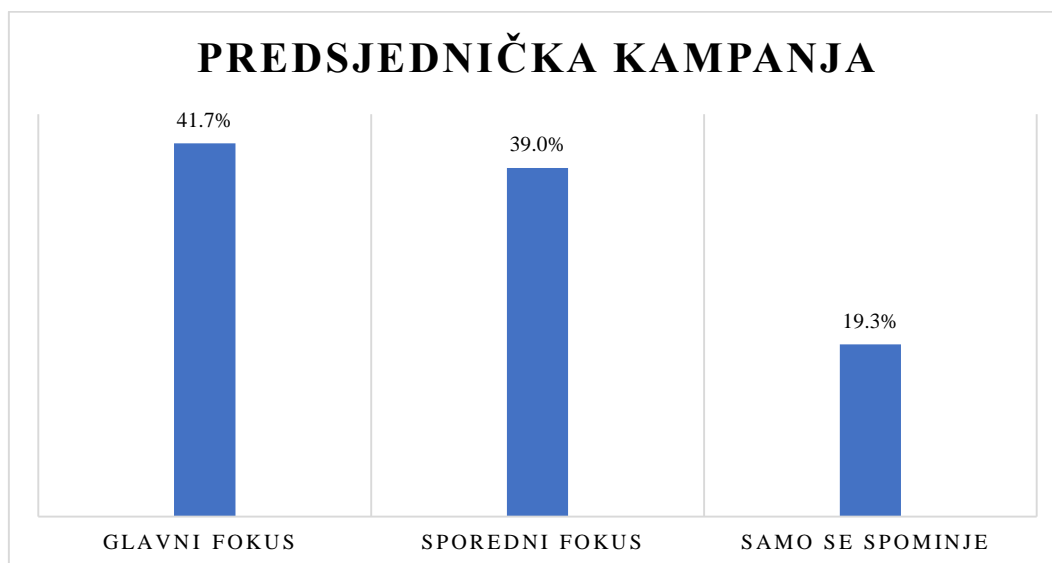
Tekstovi su se analizirali prema subjektu, tj. jesu li u tekstu oba kandidata bila jednako zastupljena ili se pretežno pisalo o jednom dok o drugom ne bi bilo riječi ili bi se tek spomenuo ili je pak tekst bio o nekom članu obitelji Clinton ili Trump.

Graf 5: Prikaz glavnih subjekata u analiziranim tekstovima

Najviše su se spominjala oba kandidata u tekstovima (41%), dok se samostalno u tekstovima ipak više spominjao Donald Trump (26%), kao i njegova obitelj (8%). Tekstovi u kojima je glavni akter bila Hillary Clinton slijede Trampa sa siromašnih 12 posto i 5 posto tekstova o obitelji Clinton. Detalja iz privatnog života predsjedničkih kandidata i njihovih obitelji bilo je ukupno u 23 posto tekstova.

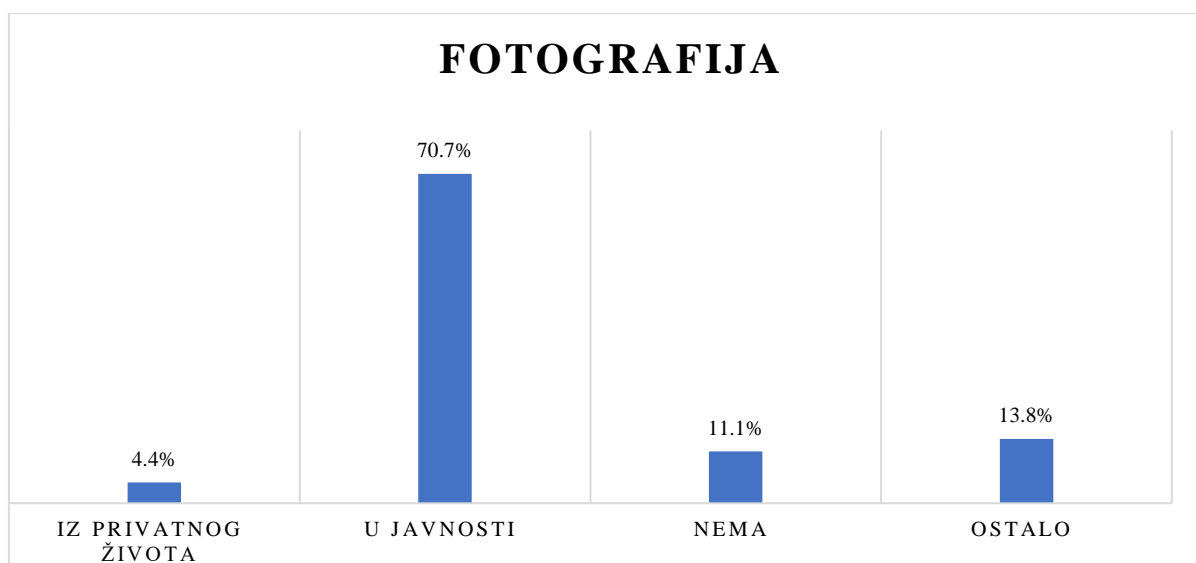
Pri tome je *Večernji list* u 41 posto tekstova pisao o oboje, u 27 posto o Trumpu te u 12 posto o Clinton, a *Jutarnji list* u 42 posto pisao je o oboje, o Trumpu u 25 posto tekstova i 11 posto tekstova posvetio je Clinton.

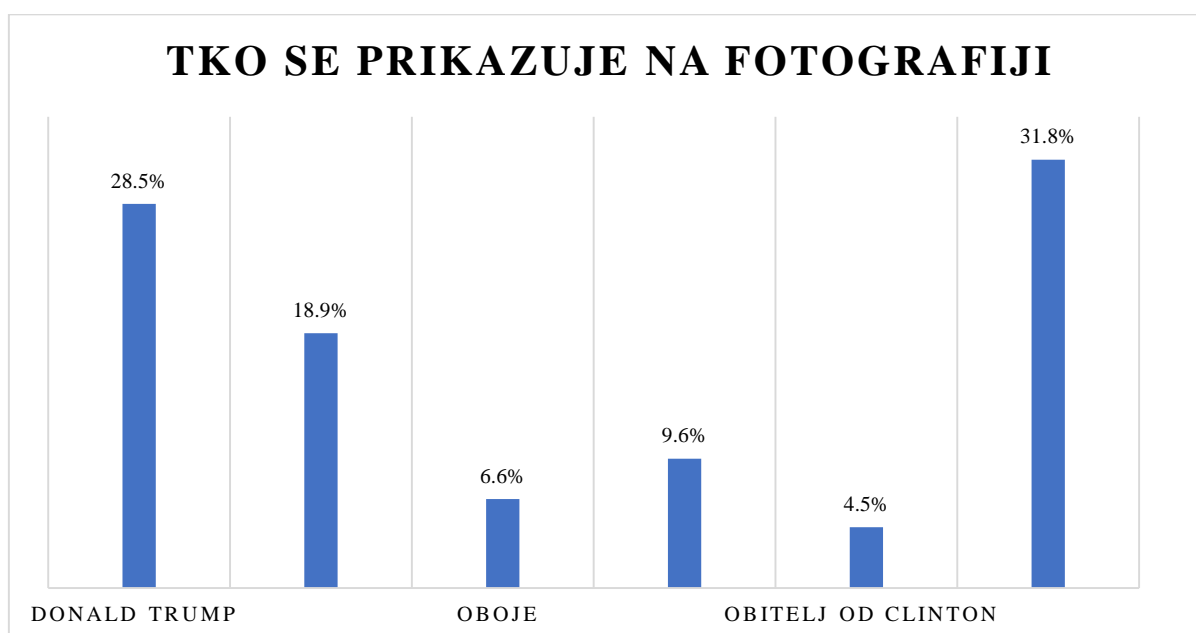
Graf 6: Prikaz koliko su se tekstovi fokusirali na kampanju dok su o njoj izvještavali

Predsjednička je kampanja u 42 posto tekstova bila u glavnom fokusu (u *Večernjem listu* u 35 posto tekstova, a *Jutarnjem listu* u 46 posto), 39 posto u sporednom (u *Večernjem listu* u 42 posto tekstova, a *Jutarnjem listu* u 37 posto), dok se samo spominjala u 19 posto tekstova (u *Večernjem listu* u 23 posto tekstova, a *Jutarnjem listu* u 17 posto). Čak i u tekstovima u kojima bi se predsjednička kampanja samo spomenula, prevladavali bi tekstovi o Trumpu, njegovim postupcima i životu van predsjedničke utrke.

Logično, što se više kampanja bližila kraju, tako je sve više bila u glavnom fokusu teksta.

Graf 7: Rezultati analize mjesta gdje je snimljena fotografija kandidata ili ostalih aktera u tekstu

Graf 8: Rezultati analize učestalosti prikazivanja kandidata i ostalih aktera na fotografijama u tekstovima

U tekstovima koji su imali fotografiju, njih 71 posto prikazivale su kandidate u javnosti. Na vrlo malom broju fotografija su prikazana oba kandidata na nekom zajedničkom događanju poput debate i ostalih javnih događaja.

Na većini je ukupnih fotografija bio Donald Trump (29%) dok su fotografije Hillary Clinton bile u 19 posto članaka. *Večernji list* od ukupnih fotografija objavio je 25 posto onih na kojima se prikazuje Trump, 18 posto fotografija na kojima se prikazuje Clinton i 8 posto onih na kojima su oboje. *Jutarnji list* je također objavio najviše fotografija na kojima se prikazuje Trump (31%), a nešto manje onih na kojima se prikazuje Clinton (19%). Gledalo se i na prisutnost obitelji oboje kandidata na fotografijama, s time da se Trumpova obitelj više prikazivala na fotografijama (10%) i to za dvostruko više od Clintona (5%).

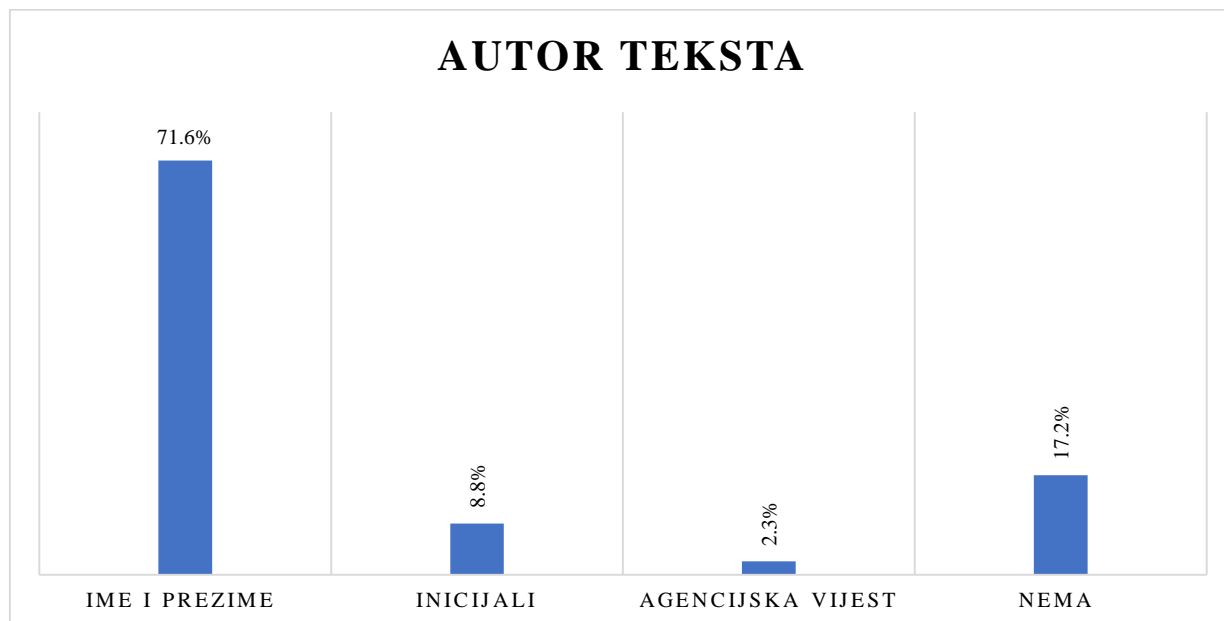
Od Trumpove obitelji najčešće se spominju njegova kćer iz prvog braka, Ivanka te Melania, trenutna supruga. Na temu Melanie Trump pisalo se u obje novine, a svake su novine imale i po najmanje jednu temu u kojoj je bila glavni fokus, npr. u biografiji na tri stranice u *Večernjem listu* („MELANIA TRUMP: Ljetovala na Pagu s roditeljima i njihovim kolegama iz Komunističke partije“, 7. kolovoz 2016.) ili kraćem članku bez naslova koji sadrži intervju s fotografom iz Melanijine karijere modela. Glavni fokus je na aktovima Melanije koje je fotografirao 1995. godine.

Kao što se vidi iz grafova (Grafovi 5 i 8) Clintonovi nisu dobili toliko medijskog mjesta koliko Trumpovi, niti fotografijom (i to za dvostruko manje) niti fokusom teksta. Od obitelji Hillary Clinton najviše se spominje bivši, četrdesetdrugi, predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Bill Clinton. Uglavnom ga u tekstovima autori vežu uz temu preljuba, zbog kojeg je Clinton postao glavnim akterom velikog skandala 1998. godine („Riješila se supruga koji ljude podsjeća na Billovu nevjeru“, *Jutarnji list*, 31. kolovoza 2016.).

Na većini fotografija koje nisu prikazivale kandidate niti njihove obitelji bili su: prethodni predsjednik Sjedinjenih Američkih država Barack Obama, drugi kandidat demokrata koji je izgubio nominaciju za predsjedničku utrku od Clinton, Bernie Sanders, kandidati za potpredsjednika: republikanac Mike Pence i demokrat Tim Kaine, te kasnije u člancima, direktor FBI-ja James Comey zbog afere s mailovima koja se vezala uz Hillary Clinton.⁵⁶ Često

⁵⁶ Odnosi se na kontroverzu koja je nastala za vrijeme kampanje 2106., nakon što je Hillary Clinton koristila privatni *e-mail* server njene obitelji za službenu komunikaciju dok je služila kao državna tajnica SAD-a umjesto službenog servera Ministarstva vanjskih poslova SAD-a (*State Department*). Radilo se o preko sto *e-maila* s klasificiranim podacima, koji nisu bili službeno označeni kao takvi te o 2093 *e-maila* koji također nisu bili označeni kao klasificirani, već su ih retrogradno označili „povjerljivima“. Clinton se izjasnila kako je korištenje privatnog servera bilo u skladu sa zakonima i propisima Ministarstva, a nakon toga je pokrenut veliki istražni

su u fotovijestima ili uz fotografije kandidata stajale i fotografije glasača (uglavnom Trumpovih) na skupovima potpore, s transparentima, u kostimima, prosvjednici i slično.

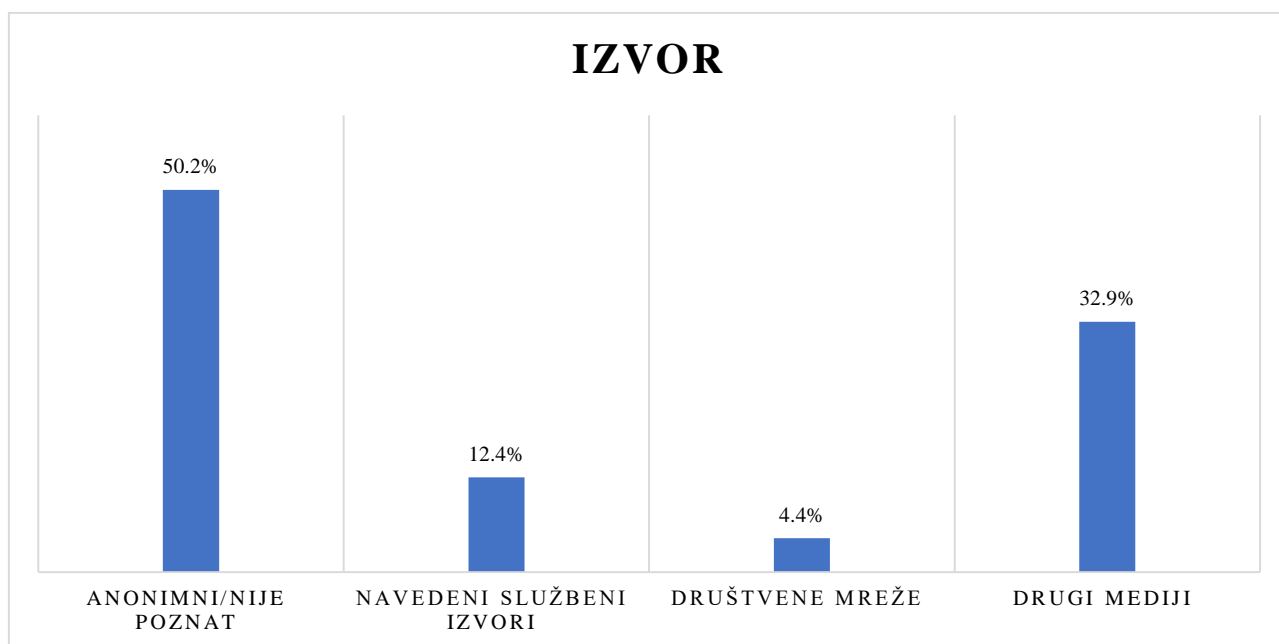

Graf 9: Rezultati analize načina potpisivanja autora u tekstovima

U skladu s profesionalnim novinarskim standardima, svaki tekst trebao bi jasno naznačiti autora punim imenom i prezimenom, ili inicijalima ili pak navesti radi li se o agencijskoj vijesti.

Novinare su u svim analiziranim tekstovima, njih 72 posto, najviše potpisivali imenom i prezimenom (novinari *Večernjeg lista* u 67 posto tekstova bili su potpisani imenom i prezimenom, a u *Jutarnjem listu* nešto većih 75 posto), inicijalima u 9 posto tekstova, a u samo 2 posto tekstova navelo se da se radi o agencijskoj vijesti. Čak 17 posto sveukupnih tekstova nije bilo uopće potpisano.

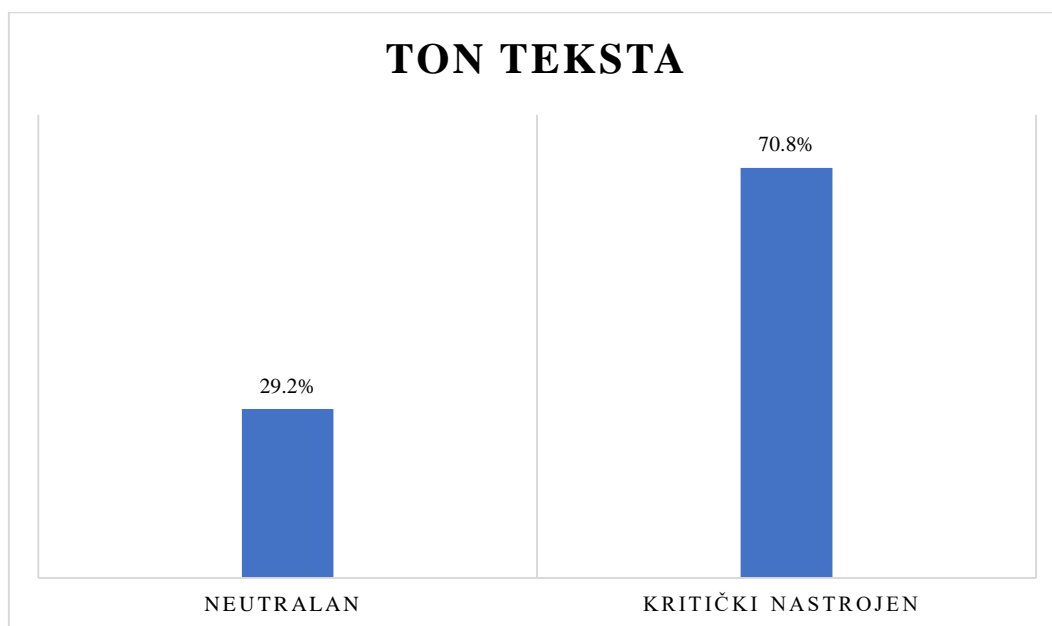
postupak FBI-a (*Federal Bureau of Investigation*) čiji je šef bio James Comey. On je identificirao 110 *e-maila*, koji su imali povjerljive i tajne podatke, a koji nisu imali službene oznake za to, te je njezin postupak nazvao nemarnim. Clinton nije bila kažnjena ni na kakav način, ali se kontroverza dobro iskoristila u taboru protivničkog kandidata Donalda Trumpa, koji ju je zbog toga nazivao *Crooked Hillary* (eng. „*crooked*“ = nepoštena, varalica, lopov) u javnim kritikama.

Graf 10: Prikaz koliko su se i jesu li se uopće spominjali različiti izvori u tekstovima

Ukupno 50 posto članaka nije naveden izvor; u *Večernjem listu* to je bilo izraženije sa 63 posto članaka s nepoznatim izvorom, dok ih je u *Jutarnjem* bilo manje, 41 posto.

I *Večernji* i *Jutarnji* najviše su se služili drugim medijima kao izvorima (33%), i to *Jutarnji* u 42 posto članaka, a *Večernji* u 20 posto. Najmanje su se služili društvenim mrežama, a navedenih službenih izvora (službenih priopćenja za javnost, ankete i intervjui) bilo je sveukupno u 12 posto članaka.

Graf 11: Rezultati analize kritičke intoniranosti u tekstovima

Zaobilazeći profesionalni novinarski standard nepristranosti, tekstovi su uglavnom bili kritički intonirani. Ako izuzmemo 15 posto novinarskih komentara, koji su uvijek kritički nastrojani, od preostalih 85 posto tekstova, njih 185, čak 121 su bila kritički nastrojena (u *Večernjem listu* njih 41, a u *Jutarnjem listu* njih 80), dok ih je preostalih 64 bilo neutralno. Gotovo su uvijek negativno orijentirani prema Trumpu. Nema niti jedan naslov u kojem se podržava, dok se Hillary Clinton pokazuje i u pozitivnom i u negativnom svjetlu.

Negativan ton da se iščitati iz senzacionalističkih naslova i izjava koje su se uzimale iz javnog nastupa ili privatnih snimki: „Trumpove tvrtke duguju 650 mil. USD“ (*Jutarnji list*, 22. kolovoza 2016.); „Donald Trump je moron, SAD je pod opsadom“ (*Jutarnji list*, 25. rujna 2016.); „Glumio u sceni mekog porniča prije 16 godina“ (*Jutarnji list*, 2. listopada 2016.); „Trump u tri ujutro divljao na Twitteru“ (*Jutarnji list*, 2. listopada 2016.); „Trump građane oslobađa od pismenosti“ (*Jutarnji list*, 4. listopada 2016.)

Najviše su kritički nastrojani komentari novinara, koji su zastupljeniji u *Večernjem listu* (18%) i koji se pojačavaju kako kampanja odmiče kraju.

Gotove sve potpisane tekstove na temu predsjedničke kampanje uvijek pokriva ista skupina autora (od 2 do 3) u obje novine.

Teme su se često ponavljale, s razlikom u dužini teksta i ponekad datumu objave, uglavnom ako bi se dogodio neki skandalozan događaj: članak „Donald Trump izvrijeđao majku vojnika muslimana poginulog u Iraku“ o događaju iz naslova prvog se kolovoza objavio u *Večernjem*, a u *Jutarnjem* pod naslovom „Trump pod napadom jer se narugao majci vojnika“; Trumpova kontroverzna izjava objavljena u naslovu članka *Jutarnjeg lista* 8. kolovoza 2016. kao „Hillary je psihički nestabilna i opasna“, a 14. kolovoza 2016. u *Večernjem listu*, „Hillary Clinton je psihički nestabilna. Ona je imala kratki spoj u mozgu kad joj se dogodila afera s e poštom“.

U novinama su se ponavljali i seksualni skandali, kao kad je objavljena vijest o tome kako se suprug savjetnice Hillary Clinton, Anthony Weiner dopisivao elektroničkim porukama s petnaestogodišnjakinjom u tekstu „Riješila se supruga koji ljude podsjeća na Billovu nevjeru“ (*Jutarnji list*, 31. kolovoza 2016.) te kasnije u „Seks-skandal ugrozio H. Clinton“ (*Večernji list*, 20. listopada 2016.) u kojem se otkrile nove činjenice da su se istog laptopa s, kojeg su koristile i njegova žena Huma Abedin te sama Clinton, poslali kontroverzni mailovi s kojima je „vodeća kandidatkinja za Bijelu kuću potencijalno ugrozila nacionalnu sigurnost, čime je deset dana uoči izbora njezina kandidatura doživjela ozbiljan udarac.“

Trumpovu je kampanja uzdrmla i objavljena snimka⁵⁷ vulgarnog razgovora o ženama s voditeljem Billyem Bushom u garderobi prije snimanja emisije zbog koje je prozvan od javnosti i mnogih medija kao „ženomrzac“ i „šovinist“, a koju su obje novine prenijele: „Trump: Kad si zvijezda, možeš ju uhvatiti za...“ (*Večernji list*, 9. listopada 2016.); „Trump vulgarno u videu vrijeđao žene, Amerika ga se srami“, (*Jutarnji list*, 9. listopada 2016.).

U američkoj se kampanji tako bombastična afera prije samog kraja izbora naziva „listopadsko iznenađenje“⁵⁸ i često utječe na ishod izbora. Ponekad se neke informacije koje bi mogle ići u korist kandidata koji ih posjeduje čuvaju mjesecima u tajnosti i puštaju u javnost taktički u listopadu.

Postajalo je i odudaranja od negativnog tona u kojem se pisalo o Trumpu. U *Jutarnjem listu* u tom periodu postoji nekoliko izvještaja s lica mjesta, stožera Trumpove kampanje koju je popratila dopisnica iz Washingtona. U svakom izvještaju prevladava pozitivan ton pri opisivanju Trumpa, kao i u intervjuu s njegovim sinom kojeg novinarka opisuje sljedećim atributima: „pristojan, mlad čovjek, neopterećen svojim prezimenom, slavnim ocem i obiteljskim imetkom“ („OBITELJ TRUMP PRIVATNO: "Tata me nikad nije vodio u park da se igramo, nego bismo otišli na gradilište", 7. kolovoza 2016.)

U istom se tekstu spominje i „tata Trump“, za kojeg novinarka kaže „Uvijek je gladan medijske pažnje i vodi ga vlastiti slogan: „Nemoguće je previše se eksponirati.“ te je okarakteriziran kao „nesvakidašnji predsjednički kandidat“, „vrhunski poslovni čovjek“, i „visok, markantan muškarac“ u njenim izvještajima („Jutarnji s Trumpom u najvažnijem danu njegove kampanje“, 27. listopada 2016.; "Afera Clinton usporediva je s Watergateom. Sada nam se otvorila velika prilika za pobjedu", 30. listopada 2016.).

Kada je ista novinarka posvetila jednako medijskog prostora (dvije do četiri stranice), doduše, u samo jednom tekstu tijekom cijele kampanje, o Hillary Clinton, glavni joj je fokus bio na

⁵⁷ U listopadu 2016. godine objavljena je snimka razgovora iz autobusa kojim su na snimanje epizode emisije Access Hollywood putovali Donald Trump i televizijski voditelj te emisije Billy Bush 2005. godine. Na snimci Trump navodi Bushu svoje namjere zavođenja jedne udane žene koju se spremaju sresti, pri čemu objašnjava da „kada si zvijezda, možeš im raditi što god hoćeš. Uhvati ih za p****. Možeš sve.“ Ovo je kasnije od strane društvenih komentatora i odvjetnika protumačeno kao seksualni napad.

⁵⁸ Listopadsko iznenađenje je otkriće neke kontroverze vezane uz nekog od predsjedničkih kandidata u mjesecu prije izbora, orkestriranog tako da iznese neke dramatične spoznaje iz prošlosti kandidata koje do sada nisu bile pred licem javnosti. U ovom je slučaju oboje kandidata, Clinton i Trump, bilo zahvaćeno listopadskim iznenađenjem. Termin je skovan 1980. godine za vrijeme kampanje u kojoj su sudjelovali Ronald Reagan i Jimmy Carter i specifičan je za američku politiku. Prema: „October Surprise“ The surprising history of an election buzzword. *Merriam Webster*, <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/what-does-october-surprise-mean-in-politics> (pristup ostvaren 18.7.2018.)

Trumpovom „cyberpristaši“⁵⁹ kojem je glavni cilj bio ponižavati tekstovima i karikaturama obitelji Clinton na svom blogu te veličanje kandidata Trumpa („HILLARYINA NOĆNA MORA: "Clintonovi suradnici su pedofili, članovi seks kulta i krijumčari djece...", *Jutarnji list*, 6. studenog 2016.).

Obje novine blagonaklono su izvještavale o kćeri Donalda Trumpa, Ivanki. U članku „IVANKA TRUMP NA STRADUNU: Doplovila jahtom od 138 metara s 50 pratitelja“ (13. kolovoza 2016.) objavljenom u *Jutarnjem listu* opisuje se kako „plijeni svojom elegancijom i prirodnošću“, a iste novine objavljuju i kako ima „tijelo top modela“ u izvještaju "Afera Clinton usporediva je s Watergateom. Sada nam se otvorila velika prilika za pobjedu" (30. listopada 2016.).

*Celebrity status*⁶⁰ pripisuje joj i *Večernji list* u kratkom članku „Ivanku Trump i supruga Jareda Kushnera oduševio Dubrovnik“ (15. kolovoza 2016.) s podnaslovom „Američke zvijezde“.

⁵⁹ „Cyberpristaša“, „cyberfan“, „cyberentuzijast“ je osoba koja se uključuje u internetske rasprave braneći stavove neke ličnosti i objavljuje sadržaj na internetu koji idu na ruku te ličnosti, napadajući sve koji joj se suprotstave. Prema: Costello & Joseph, Victor. (1999). *Interactivity and the 'CYBER-FAN': an exploration of audience involvement within the electronic fan culture of the Internet*. University of Tennessee, Knoxville: Vita

⁶⁰ Status onoga koji je filmska zvijezda, sportaš, glazbenik i slično, o kojem se konstantno objavljuju fotografije i članci u tabloidima i časopisima. Prema: „celebrity status“. *Collins English Dictionary*, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/celebrity-status> (pristup ostvaren 17.8.2018.)

7. Zaključak

Prijašnji strahovi od masovnog utjecaja medija na ljude i dnevnu agendu, danas se mogu komotno zamijeniti strahom od manipulacije medijima od strane političara, koji ih na razne načine koriste kao oruđe za širenje vlastite propagande i osiguravanje ključnih mjesta u upravnom aparatu.

Prema rezultatima analize kojom se analizirala medijska pokrivenost i stav novinara prema kandidatima Donaldu Trumpu i Hillary Clinton na posljednjim američkim predsjedničkim izborima, može se reći da su i hrvatske dnevne novine, *Jutarnji list* i *Večernji list*, kao dio tradicionalnih medija, podbacile u analitičkom izvještavanju o američkoj predsjedničkoj kampanji 2016. godine te su pribjegli senzacionalizmu, što se vidi iz naslova i pretjerane kritičnosti u tekstovima koji nisu bili komentari/kolumne, dajući najviše prostora *trumpizmu*, bilo načinu politike ili kontroverzne retorike. Iako je najviše tekstova posvećeno oboma predsjedničkim kandidata, Trumpa se ipak više spominjalo u onima koji su pisali o samo jednom kandidatu. Također, njegova se obitelj više spominjala od Clintona, a uživali su *celebrity* status prije nego politički.

O Trumpu se većinom negativno izvještavalo, ali mu je i dalje dano više medijskog prostora nego Clinton i njezinoj obitelji. Većinom kritički nastrojeni tekstovi nisu slijedili novinarsku objektivnost i analitičnost situacije, već su „pucali“ na niske osjećaje poput šoka, zgraženosti i skandala, orijentirajući se isključivo na kontroverzne izjave i djelatnosti budućeg predsjednika.

Hillary Clinton predstavljena je kao slaba starica, iako ima jednako godina kao njen protukandidat. Najviše se spominjala njezina bolest, afere koje su iskakale tijekom kampanje, ali i neka pozitivna djelovanja za vrijeme kampanje pa se može reći da su joj hrvatske dnevne novine bile blago naklonjene, ali ništa značajno.

Dodatne pikanterije, hrvatski su novinari dnevnih tiskovina pronalazili u osobnim životima kandidata, u kojima je ponovo obitelj Trump pobijedila po učestalosti objavljivanja, prvenstveno zahvaljujući kontroverznom pojavljivanju prve dame Melanie Trump u medijskoj prošlosti kada je bila samo model željan slave, što su novine iskopale i stavile ju na stup srama zbog određenih golišavih fotografija. Prevlast obitelji Trump u medijima omogućila je i kćer Ivanka, za koju se pokazalo da joj naši mediji vrlo blagonakloni te ju smatraju većom zvijezdom od ostatke svoje obitelji i objavljuju u rubrikama poznatih, slavni i zabave, dok ime njena oca i maćeha provlače kroz kategorije svakodnevnice politike.

Od obitelji Hillary Clinton, najviše se spominjao suprug Bill, bivši predsjednik, gotovo uvijek u kontekstu seksualnih optužbi zbog koji je skoro bio udaljen s mjesta predsjednika 1999. godine.

Izjave u naslovima, bile one direktne ili prenesene, najviše su bile upućene od drugih prema Trumpu, a brojčano su ih slijedile Trumpove kontroverzne izjave o drugima.

Trump je prevladao i vizualno; na fotografijama ga se više prikazivalo od Clinton u obje novine, čak i u onim tekstovima koji govore o oba kandidata stajali su pored Trumpove fotografije.

Trumpova parola „All press is good press“ ukazuje na to da se on nesvjesno okoristio i hrvatskim medijima, koji su mu dali veći publicitet nego protukandidatkinji.

Znači li ovo da se u budućim izborima, što američkim ili nekim drugim, neće više moći vjerovati tradicionalnim medijima? Hoće li se politički ring sada sasvim prenijeti na platformu novih medija, gdje će se direktno utjecati na glasače vlastitim kreiranjem sadržaja, bez medijskog posredovanja, ili će ta tendencija donijeti neke nove načine manipulacije biračima preko Interneta? Možda to dovede do povratka političke borbe natrag u tradicionalne medije pa je najbolje pratiti razvoj situacije u američkim medijima.

Budući da hrvatska politička scena kaska za ovakvim modernim načinom političkog utjecaja na birače, možda i nas u budućnosti čeka jedan Donald Trump, koji će iskoristiti tradicionalne medije i društvene mreže kao alat za političku prevlast.

8. Literatura

Banjeglav, Sanja (2012) Kolumbovska razmjena – kako su geografska otkrića promijenila svijet?. *Essehist* 4, 4: 27-31. <https://hrcak.srce.hr/184507> (pristup ostvaren 20.7.2018.)

Beman, Sheri (2005) *Understanding Social Democracy*. Columbia University, New York: Friedrich Ebert Foundation

Bratulić, Vjeran i Erent Sunko, Zrinka (2007) Događaji i okolnosti koje su prethodile donošenju Ustava Sjedinjenih Američkih Država. *Pravnik* 41, 85: 27-46. <https://hrcak.srce.hr/33849> (pristup ostvaren 20.7.2018.)

Costello & Joseph, Victor (1999) *Interactivity and the 'CYBER-FAN' : an exploration of audience involvement within the electronic fan culture of the Internet*. University of Tennessee, Knoxville: Vita

Comcowich, William J. (2010) *Media Monitoring: The Complete Guide*. Stratford: CyberAlert

Jamison, Dennis (2018) George Washington's views on political parties in America. *The Washington Times*, 31.12.2014. <https://www.loc.gov/resource/mgw2.024/?sp=229> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

Dominick, Joseph R., Wimmer, Roger D. (2011) *Mass Media Research*. Boston: Wadsworth, Cengage Learning

Draganić, Danica (2005) Jedrenjak Mayflower doplovio 1620. godine iz Engleske u Ameriku. *Informatica museologica*. 36, 3-4: 89-96. <https://hrcak.srce.hr/139655> (pristup ostvaren 20.7.2018.)

Hartmann, Jürgen (2006) *Politički sustavi Velike Britanije, SAD i Francuske*. Zagreb: Politička kultura

Jakovljević, Silvija (2018) Unatoč #MeToo pokretu u patrijarhalnom društvu žena ostaje drugotna. *Libela*, 26.03.2018. <https://www.libela.org/sa-stavom/9420-unatoc-metoo-pokretu-u-patrijarhalnom-drustvu-zena-ostaje-drugotna/> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

Klauški, Tomislav (2017) Lažne vijesti i kako je Donald Trump iskoristio slabosti tradicionalnih medija u kampanji za američkog predsjednika. *Političke analize* 7, 30: 10-14. <https://hrcak.srce.hr/184732> (pristup ostvaren 10.7.2018.)

Ladkin, Donna (2017) How did that happen? Making sense of the 2016 US presidential election result through the lens of the “leadership moment. *Leadership* 13, 4: 393–412. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1742715017714841> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Lalić, Dražen (2016) Kontroverzna utrka u okolnostima društvenog kaosa. *Političke analize* 7, 27: 22-31. <https://hrcak.srce.hr/169894> (pristup ostvaren 20.7.2018.)

Levy, Michael, McDonald Forrest (2018) Presidency of the United States of America, *Encyclopedia Britannica Online*, Encyclopedia Britannica Inc. <https://www.britannica.com/topic/presidency-of-the-United-States-of-America> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

Marinčić, Petra (2011) Američki građanski rat - krvava borba za slobodu. *Essehist* 3, 3: 43-48. <https://hrcak.srce.hr/184601> (pristup ostvaren 14.7.2018.)

McLeod, Saul (2017) Qualitative vs. Quantitative. *Simply Psychology*, <https://www.simplypsychology.org/qualitative-quantitative.html> (pristup ostvaren: 5.8.2018.)

McLaughlin, Elliot (2016) 10 of the most bizarre elections in American history. *CNN politics*, 14.3. 2016. <https://edition.cnn.com/2015/10/30/politics/interesting-u-s-elections/index.html> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Neuendorf, Kimberly A. (2002) *The Content Analysis Guidebook*. Cleveland State University: Sage Publications

Riffe Daniel, Lacy Stephen, Fico Frederick G. (2005) *Analyzing Media Messages*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates

Ragone, Nick (2004) *The Everything American Government Book*. Avon, Massachusetts: Adams Media

Sekol, Ivana, i Maurović, Ivana (2017) Miješanja kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija?. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 1: 7-32. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.147> (pristup ostvaren 20.7.2018.)

Varughese, Kezia (2016) What You Need To Know About George W. Bush's Response To 9/11. *Odyssey*, 5.11.2016., <https://www.theodysseyonline.com/george-bushs-response-9-11> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Weber, Robert Philip (1990) *Basic content analysis*. Newbury Park: Sage Publications

Žižek, Slavoj (2007) Tolerance as an Ideological Category. *jacques lacan/lacan dot com*. <http://www.lacan.com/zizek-inquiry.html> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Internetske stranice

„Američki građanski rat“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2214> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

"bushism." *YourDictionary*, n.d. *Web*. <http://www.yourdictionary.com/bushism> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„celebrity status“. *Collins English Dictionary*, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/celebrity-status> (pristup ostvaren 17.8.2018.)

Civil Rights Movement. *John F. Kennedy Presidential Library and Museum*, <https://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Civil-Rights-Movement.aspx> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

Definition of 'Trumpism'. *Collins English Dictionary*, HarperCollins Publishers, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/trumpism> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„demokracija“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14516> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„federalisti“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. (pristup ostvaren 17.7.2018.)

„George Washington“. *The Library of Congress*. http://www.americaslibrary.gov/aa/wash/aa_wash_subj.html (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

George Washington, September 17, 1796, Farewell Address, *Library of Congress*. <https://www.loc.gov/resource/mgw2.024/?sp=229> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

„hladni rat“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25798> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

„infographics“. *What Is*, <https://whatis.techtarget.com/definition/infographics> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„Jefferson, Thomas“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28924> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

„konfederacija“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://proleksis.lzmk.hr/32086/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„Madison, James“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37932> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

October Surprise, The surprising history of an election buzzword, *Merriam Webster*. <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/what-does-october-surprise-mean-in-politics> (pristup ostvaren 18.7.2018.)

„oligarhija“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45026> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„POTUS“. *The Library of Congress*, <https://www.loc.gov/item/2006623336/> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

„presidential results“. *CNN politics*, <https://edition.cnn.com/election/2016/results/president> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„puritanci“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://proleksis.lzmk.hr/43007/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

„Sedmogodišnji rat“. *Proleksis enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=5514> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

The Impeachment of Andrew Johnson (1868). *United States Senate*, https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Impeachment_Johnson.htm (pristup ostvaren 20.8.2018.)

The Federalist Papers. *American History: From Revolution to Reconstruction and beyond*. <http://www.let.rug.nl/usa/documents/1786-1800/the-federalist-papers/> (pristup ostvaren: 17.7.2018.)

The White House Historical Association,
<https://www.whitehousehistory.org/publications/books/about-our-books> (pristup ostvaren 12.8.2018.)

United States Electoral College Votes by State. *Encyclopaedia Britannica (on-line)*,
<https://www.britannica.com/topic/United-States-Electoral-College-Votes-by-State-1787124>
(pristup ostvaren 20.8.2018.)

„Watergate afera“. *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65873> (pristup ostvaren: 12.8.2018.)

What is Obamacare?. *Vox*, <https://www.vox.com/cards/obamacare/what-is-obamacare> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

What is LGBT?. *LGBT Ireland*, <http://lgbt.ie/what-is-lgbt/> (pristup ostvaren 20.8.2018.)

9. Sažetak

Analizom sadržaja istraženo je kako su hrvatske dnevne novine *Večernji list* i *Jutarnji list* izvještavale o američkoj predsjedničkoj kampanji 2016. godine, u kojoj su se za mjesto predsjednika borili Donald Trump i Hillary Clinton. Kampanju, koju se smatra najkontroverznijom do sad, pratilo se od trenutka kada je Clinton službeno ušla u utrku za američkog predsjednika nominacijom Demokratske stranke 26. srpnja 2016., sve do 9. studenog 2016. godine, dana kada je izabran novi predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, što ukupno iznosi 217 novinarskih tekstova, od kojih je 92 objavljeno u *Večernjem listu*, a 125 u *Jutarnjem listu*. Kako bi se sam proces biranja američkog predsjednika lakše razumio, dan je povijesni pregled razvoja institucije predsjednika i upravnog aparata općenito na američkom kontinentu. Svrha ovog istraživanja je otkriti koliko su medijskog teksta *Večernji list* i *Jutarnji list* posvetile kojem kandidatu te što je uvjetovalo da se o jednom kandidatu više izvještava od drugog. Temeljem toga, istražilo se koliko je i negativan publicitet dobar publicitet za kandidata, tj. može li on iskoristiti negativno izvještavanje u svoju svrhu. *Večernji list* i *Jutarnji list* podlegli su trendu negativnog izvještavanja temeljenog na senzacionalizmu i skandalu, umjesto da su zauzeli objektivne pozicije i donosili analitičke tekstove vezane za američku kampanju. Ovom se analizom želi dati uvid u način na koji hrvatske novine izvještavaju o političkim pitanjima te kako se kritički odnositi prema takvom medijskom sadržaju, pogotovo po pitanju budućih važnih političkih događaja u svijetu i na lokalnoj političkoj sceni.

Ključne riječi:

analiza sadržaja, hrvatske dnevne novine, *Večernji list*, *Jutarnji list*, američka predsjednička kampanja, Donald Trump, Hillary Clinton, senzacionalizam

The 2016 American Presidential Campaign in Croatian Daily Newspapers

Summary

The research using content analysis has explored how Croatian daily newspaper *Večernji list* and *Jutarnji list* have been reporting about the USA presidential campaign in 2016, when the opponents were Donald Trump and Hillary Clinton. Both *Večernji list* and *Jutarnji list* had been observing the most controversial campaign, in 217 articles (92 of which were published in *Večernji list* and 125 in *Jutarnji list*) from the moment when Clinton officially entered into the race for the USA president, being nominated by the Democratic Party on July 26th 2016 until November 9th 2016, when new president of the USA had been elected. The historical overview of the development of the institution of the president and governing mechanism generally on the American continent is given here in order to make the election procedure more understandable. The purpose of this research is to find out how much of the media space was given by *Večernji list* and *Jutarnji list* to each candidate, as well as what had caused more reporting about one candidate over another. Based on that, the research inspects in which way the negative publicity can be good for the candidate, and can the candidate use such negative reporting in his/her favour. *Večernji list* and *Jutarnji list* both went under the trend of negative reporting, based on sensation and scandal, instead of taking objective positions and presenting analytical articles considering US campaign. This analysis goes after the overview of the practice of reporting of Croatian newspapers about political issues and how one can critically relate to such media content, especially considering future important political events on global and local political scene.

Keywords:

content analysis, Croatian daily newspaper, *Večernji list*, *Jutarnji list*, American presidential campaign, Donald Trump, Hillary Clinton, sensationalism